УДК 804.0—25

Звонко НИКОДИНОВСКИ

МЕТАГОВОРНИТЕ ГЛАГОЛИ ВО ФРАНЦУСКИОТ ЈАЗИК

ВТОР ДЕЛ*

АНАЛИЗА НА МЕТАГОВОРНИТЕ ГЛАГОЛИ ВО ФРАНЦУСКОТ ЈАЗИК

ТРЕТА ГЛАВА — СИНТАКСИЧКИ ПРИЗНАЦИ

Кратка содржина. — Поимите глаголска релација и модел на глаголска релација. — Општи и посебни елементи на метаглаголските релации. Општи елементи: агенс, интерагенс и коагенс и начините на нивното означување во францускиот јазик. Посебни елементи на метаглаголските релации: диктум; видови диктум: автонимен и транспониран. Три видови на транспониран диктум: именска, инфинитивна и глаголска релација и начините на нивното означување во францускиот јазик; темпорална рекција кај дикталните инфинитивни релации. Два вида глаголски релации во својство на диктум: проблемски и непроблемски. Слободниот индиректен говор како посебен вид на непроблемски глаголски релации; модална рекција кај дикталните глаголски релации.

1. Поимот на глаголската релација

55. Говорот (како внатрешниот така и надворешниот) се остварува преку комбинирање на јазичните единици. И глаголите учествуваат, заедно со другите зборовни групи, во означувањето на мислата, односот, интеродносот и целта на говорните дејствија. За глаголите е карактеристично што тие, во кој и да е дел од говорот да се јават, секогаш претставуваат центар на оние синтаксички единици кои означуваат одредени појави од внатрешната или од надворешната стварност.

Синтаксичките единици кои означуваат одредени појави и во коишто финитните глаголи врзуваат за себе или подраз-

бираат и други зборовни групи ќе ги наречеме „глаголски релации". Го употребуваме терминот „глаголски релации" затоа што финитните глаголи во нив се основни структурни елементи како и поради тоа што постојат одредени релации меѓу глаголот и останатите елементи. Релациите меѓу глаголот и останатите елементи се важен елемент којшто овозможува означување на разни видови појави.

Синтаксичката категорија на глаголската лексема во глаголската релација може да се менува (инфинитив, партицип, глаголска именка) што со себе повлекува понекогаш и промена на формата на останатите елементи на глаголската релација, а секогаш и промена на функцијата на инфинитивната, партиципната или на герундната глаголска релација. Меѓутоа, при тоа е многу важно што релациите меѓу елементите и во новите глаголски релации остануваат непроменети. Тоа докажува дека нашите мисли оперираат со разни облици на зборовите, но штом една мисла воспостави одредена глаголска релација, тогаш други мисли оперираат со таа релација како со целина и ја сместуваат во нови релации.

56. Говорот за глаголите претставува говор за глаголските релации. Тој говор секогаш е автонимен додека автонимите на глаголските релации во него најчесто се претставени преку неодредените форми на своите елементи: глаголските инфинитиви, супститутите, разните симболи (на пр. „P", „Q" итн.), а понекогаш, покрај нив, се јавуваат и зборови со поспецифично значење (на пр. „demander *pardon*"). Таквите автоними на глаголски релации ќе ги викаме „модели на глаголски релации".

Бројот и видот на елементите во моделите на глаголски релации зависат од значењата што ги остварува глаголот во дадената глаголска релација. Во принцип, глаголите градат онолку глаголски релации колку што имаат значења. Прашањето за идентичноста и различноста на значењата на една иста глаголска лексема различно се решава кај разни автори. Така на пример Jean Dubois и останатите автори на речникот „Lexis" го имаат издвоено глаголот „conjuguer" во два заглавни збора, додека истиот глагол во речникот „Petit Robert" е обработен само во еден заглавен збор.

Главниот проблем на тие разграничувања се состои во тоа да се одреди дали две или повеќе глаголски релации означуваат слични (односно сродни) или пак различни појави. Меѓутоа, со оглед на тоа дека не постојат потполно разработени класификации на глаголските релации според означените појави, навистина е тешко да се разработат критериуми за системско разграничување на значењата на глаголите.

2. Општи елементи на метаглаголските релации

57. Глаголските релации што имаат метаговорно значење ќе ги викаме „метаглаголски релации". Метаглаголските релации во францускиот јазик, како и во другите јазици, ја означуваат говорната интеркомуникација. Говорната интеркомуникација претставува човечка активност која има некои заеднички особини со сите други човечки интерактивности, но и одредени специфични обележја коишто произлегуваат од фактот што таа интерактивност се обавува преку говорот. Оттаму, најпрвин ќе ги проучуваме општите елементи на метаглаголските релации, а потоа и нивните специфични елементи.

2.1. **Агенс**

58. На сите глаголски релации кои означуваат човечки интерактивности заедно им е што содржат еден елемент кој произлегува од самата дефиниција на поимот активност: тоа е агенсот или изведувачот на глаголскиот процес.[1] Во метаглаголските релации поимот агенс упатува на говорникот којшто е изведувач на еден посебен говорен процес. Агенсот, според тоа, претставува синтаксички поим кој упатува на елементите со чија помош се означуваат изведувачите на говорните процеси.

Во моделите на метаглаголските релации агенсот не се означува затоа што глаголот се дава во инфинитив (на пр. „parler à qn de qch").

Во разните метаглаголски релации агенсот добива и различна содржина во зависност од видот на означените говорни процеси. Така на пример со метаглаголот „prier" агенсот е 'оној што моли'.

Пр. „Et *je* te prie de croire que ça ne m'amuse pas spécialement!" (P. Daninos: J., 29).

Содржината што се обликува во агенсот најчесто ја означува неговата состојба (на пр. со метаглаголите: „promettre", „louer" итн.), или неговиот статус за времетраењето на дадените говорни процеси (на пр. со метаглаголите: „conférer", „interviewer" итн.).

Што се однесува до категоријалните качества, агенсот може да ги има сите граматички категории коишто се јавуваат во групата на именките што означуваат лица како и во групата на личните заменки: категориите на род, определеност, квантификација и квалификација.

59. Во активните глаголски релации агенсот се воведува без предлог и тој обично стои пред метаглаголот:

Пр. „*Je* vous promets de vous ramener sain et sauf" (M. Proust: S. G., 229).

Единствено во некои посебни говорни процеси (одредени видови на усната и посебно на писмената нарација), во коишто се употребуваат вметнати реченици, агенсот може да дојде и зад глаголот:

Пр. „'Un baron! Où ça un baron? Où ça un baron?'
s'écria-t-*il* en cherchant des yeux avec un étonnement
qui frisait l'incrédulité" (M. Proust: S. G., 353).

Доколку од самиот контекст (вербалниот или ситуациониот) е јасно за кого станува збор, тогаш агенсот може и да изостане:

Пр. „Il fallut parlementer longtemps avec le gardien
pour sa faire ouvrir la porte"
(J. Dubois et. al.: L., 1270).

Во пасивните метаглаголски релации агенсот се воведува со помош на предлозите „par" и „de".

Во наредниот пример сретнуваме еден интересен случај каде што агенсот, којшто е воведен со предлогот „par", игра улога на извршител на една говорна акција која е порачана од страна на друг субјект:

Пр. „Barnage, qui sent le vent, ne me fait plus convoquer
à ses conférences *par ses secrétaires*"

Во овој пример се работи за посебен вид агенс што би можеле да го наречеме „релеен" со оглед на тоа што тој само ја пренесува пораката на порачувачот (во примерот лицето по име *Barnage*).

Доколку се сака да се акцентира само агенсот, тогаш се употребуваат посебни средства за нагласување:

1. „c'est . . . qui":

Пр. „C'est *lui* qui a dénoncé ton frère"

2. „même":

Пр. „Il me téléphone *lui-même* avec toutes sortes
de précautions" (P. Daninos: C. M. B., 154).

2.2. **Интерагенс**

60. Интерагенс е оној елемент на метаглаголската релација кој го означува интерговорникот, односно лицето кому му се обраќа говорникот или со кого се изведува говорниот процес.

За разлика од говорната интракомуникација (и внатрешната и надворешната) каде што интерговорникот не е присутен, во говорната интеркомуникација тој е секогаш присутен. Поради тоа и секој говорен процес којшто е изведен во рамките на говорната интеркомуникација задолжително го подразбира и интерговорникот.

Меѓутоа, често се случува интерагенсот да биде отсутен од метаглаголските релации, особено тогаш кога од самата ситуација (реалната или означената) е сосема јасно кој е интерагенсот. Во означените ситуации најчесто интерагенсот се дава на почетокот на говорната акција или интеракција, додека во нејзиниот понатамошен тек тој се изоставa. Изоставувањето на интерагенсот ја потврдува големата економичност на говорот, додека интерговорниците, врз основа на принципот на пертинетност на говорот, лесно ги реконструираат изоставените елементи меѓу кои и интерагенсите.

Еве еден пример со елипса на интерагенсот:

„(. . .) Evidemment, les parents ne voient pas les choses sous le même angle que nous. Quand on *leur* pose une question: ' Papa, je peux aller au cinéma?' ils répondent: 'Combien ça coûte?". Ils demandent cela car ils ont une vision trés économique des choses à cause de la guerre" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 29).

Во горниот извадок интерагенсот е даден само во првата метаглаголска релација („leur"), додека во останатите две релации, со метаглаголите „répondre" и „demander", тој е изоставен.

Во метаглаголските релации интерагенсот е претставен со помош на именки или заменки коишто означуваат човечки суштества. Во францускиот јазик интерагенсот се воведува на два начина: директно или без предлог и индиректно или со предлог.

А. Интерагенс без предлог

61. Во францускиот јазик интерагенсот без предлог ги зафаќа следните позиции во метаглаголските релации:

1. Интерагенсот се наоѓа зад метаглаголот доколку е претставен со помош на именка:

Пр. „Voulez-vous appeler *le directeur?*“ (E. Genouvrier et al.: N. D. S., 44).

2. Интерагенсот се наоѓа меѓу агенсот и метаглаголот во случај кога тој е претставен со помош на заменка:

Пр. „Je *vous* préviens que je ne vous laisserai pas faire“ (B. Vian: A. P., 276).

Исклучоци од горните правила има во следнит еслучаи:

1. И кога е заменка интерагенсот без предлог стои зад метаглаголот доколку метагласот се наоѓа во императив:

Пр. „Interrogez-*le:* vous en aurez le coeur net“ (J. Dubois et al.: L., 926).

2. Интерагенсот, без разлика дали е заменка или именка, стои пред метаглаголот и агенсот во пасивните конструкции: а) со глаголот „être“:

Пр. „Tout de suite, après mon arrestation, *j*'ai été interrogé plusieurs fois“ (J. Dubois et al.: L., 926).

б) со глаголот „faire“:

Пр. „Un soir, *je* me suis fait rappeler à l'ordre par une dame que je ne connaissais pas, mais qui ne s'en montra pas moins brusque“ (P. Daninos: C. M. B., 173).

62. Во францускиот јазик интерагенс без предлог може да се воведува со многу метаглаголи:

„acclamer“, „accuser“, „adjurer“, „admonester“, „anathématiser“, „apostropher“, „appeler“, „attraper“, „baratiner“, „bénir“, „bisser“, „blaguer“, „blâmer“, „brocarder“, „catéchiser“, „chambrer“, „chapitrer“, „charrier“, „chicaner“, „chiner“. „chuter“, „complimenter“, „congratuler“, „conjurer“, „contredire“, „convoquer“, „cuisiner“, „défier“, „démentir“. „disputer“, „engueuler“, „enguirlander“, „entretenir“, „féliciter“, „flatter“, „gourmander“, „gronder“, „haranguer“, „héler“, „houspiller“, „huer“, „implorer“, „injurier“, „interpeller“, „interroger“, „interviewer“, „invectiver“, „inviter“, „louanger“, „louer“, „mander“, „maudire“, „menacer“,

„moraliser“, „morigéner“, „moucher“, „ovationner“, „plaisanter“, „prévenir“, „prier“, „qualifier“, „quereller“, „questionner“, „rabrouer“, „railler“, „rembarrer“, „remercier“, „reprendre“, „reprimander“, „requérir“, „sacquer“, „saluer“, „semoncer“, „seriner“, „sermonner“, „solliciter“, „supplier“, „tancer“, „taxer“, „tutoyer“, „vouvoyer“ и др.

Б. Интерагенс со предлог

Во француските јазик постојат бројни метаглаголски релации во коишто интерагенсот е означен со помош на именки пред кои стои предлог. Францускиот јазик ги користи следните предлози за воведување на интерагенс: „à“, „après“, „auprés de“ „de“ и „devant“.

а) Интерагенс со предлогот „à“

63. Интерагенсот што се воведува со предлогот „à“ (или пак со неговиот супститут — заменка) ги има следните позиции во метаглаголските релации:

1. Интерагенсот се наоѓа зад агенсот и метаглаголот доколку тој е претставен со помош на именка:

Пр. „Quand je fais quelques bêtises, ma mère va le répéter tout de suite *à mon pére*“
(H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 38).

2. Интерагенсот се наоѓа меѓу агенсот и метаглаголот доколку тој е претставен со помош на заменка (и тогаш е без предлог во површинската структура):

Пр. „Il *me* souhaita un bon repas et fila“
(R. Gray: B. S., 82).

Исклучоци од горните правила среќаваме во следните случаи:

1. Интерагенсот-заменка стои зад метаглаголот кога глаголот е во императив:

Пр. „Dites-*lui* qu'il vienne me voir!“
(J. Dubois et al.: L., 530).

2. Интерагенсот стои пред агенсот и метаглаголот во сегментиарните реченици во коишто интерагенсот се нагласува со помош на изразот „c'est . . . que“:

Пр. „C'est *à vous* que je m'adresse“.

64. Голем е бројот на оние метаглаголи што можат да го воведуваат интерагенсот со помош на предлогот „à“. Списокот што го даваме подолу е работен врз основа на книгата на Морис Грос „Méthodes en syntaxe“. Поголемиот дел метаглаголи се преземени од табелата бр. 9 (стр. 322—345 во книгата) а само еден мал број (вкупно 10) од табелата бр. 15 (стр. 374—378 од книгата). Еве ги тие метаглаголи:

„aboyer“, „affirmer“, „ajouter“, „alléguer“, „annoncer“, „ânonner“, „arguer“, „articuler“, „assurer“, „attester“, „balbutier“, „baragouiner“, „baver“, „bégayer“, „béler“, „beugler“, „bonir“, „bougonner“, „brailler“, „bramer“, „bredouiller“, „cafarder“, „cafter“, „cancaner“, „causer“, „certifier“, „chanter“, „chevroter“, „chicaner“, „chipoter“, „chuchoter“, „chuinter“, „citer“, „clamer“, „commander“, „commenter“, „communiquer“, „comparer“, „confesser“, „confier“, „confirmer“, „conseiller“, „conter“, „contester“, „cracher“, „criailler“, „crier“, „déballer“, „débiter“, „déclamer“, „déclarer“, „décocher“, „déconseiller“, „décrire“, „défendre“, „définir“, „dégoiser“, „demander“, „dénier“, „dénoncer“, „détailler“, „dévider“, „dévoiler“, „dicter“, „dire“, „donner“, „enjoindre“, „énoncer“, “énumérer“, „épeler“, „éructer“, „évoquer“, „expliciter“, „expliquer“, „s' expliquer“, „exposer“, „exprimer“, „faire“, „fanfaronner“, „formuler“, „garantir“, „geindre“, „gémir“, „glapir“, „glisser“, „grailler“, „grasseyer“, „grogner“, „grommeler“, „hurler“, „indiquer“, „insinuer“, „ironiser“, „jacter“, „jeter“, „jurer“, „justifier“, „lâcher“, „lancer“, „lire“, „livrer“, „marmonner“, „marmotter“, „maugréer“, „médire“, „mendier“, „mentir“, „mentionner“, „moucharder“, „murmurer“, „narrer“, „nasiller“, „objecter“, „offrir“, „ordonner“, „s'-ouvrir“, „parler“, „passer“, „pépier“, „phraser“, „se plaindre“, „prêcher“, „préciser“, „préconiser“, „prédire“, „prescrire“, „prétendre“, „proclamer“, „professer“, „promettre“, „prononcer“, „prophétiser“, „proposer“, „psalmodier“, „quémander“, „rabâcher“, „raconter“, „radoter“, „râler“, „rapporter“, „réaffirmer“, „récapituler“, „réciter“, „réclamer“, „recommander“, „redire“, „relater“, „rendre compte“, „reparler“, „repartir“, „répéter“, „répliquer“, „répondre“, „reprocher“, „ressasser“, „résumer“, „rétorquer“, „retracer“, „révéler“, „riposter“, „ronchonner“, „roucouler“, „rouspéter“, „rugir“, „scander“, „seriner“, „signaler“, „souffler“, „souhaiter“, „souligner“, „soutenir“, „spécifier“ „suggérer“, „susurrer“, „syllaber“, „taire“, „tartiner“, „téléphoner“, „tenir“, „tonitruer“, „tonner“, „transmettre“, „vanter“, „vociférer“, „vomir“, „zézayer“ и „zozoter“.

б) Интерагенс со предлогот „aprés“

65. Иако предлогот „après“ ретко се употребува за воведување на интерагенс, сепак постојат одредени метаглаголи кои со тој предлог градат метаглаголски релации.

Во тоа множество од метаглаголи можат да се изделат две групи со хомогено значење. Првата група ја сочинуваат оние метаглаголи кои означуваат негативен однос на агенсот спрема интерагенсот (на пр. „crier“, „cancaner“ и др.), додека во втората група влегуваат оние метаглаголи коишто означуваат подреден однос на агенсот кон интерагенсот (на пр. „mendier“, „pleurnicher“, „quémander“ и др.).

Интерагенсот со предлогот „aprés“ стои зад метаглаголот:

Пр. „Une mère qun crie *après ses enfants*“
(J. Dubois et al.: L., 445).

Што се однесува до предлогот „aprés“ треба да се напомене дека тој може да се употребува во функција на поствербална морфема, функција којашто е слична на употребата на предлогот во глаголските релации на англискиот јазик. Еве еден пример на таа употреба:

Пр. „Non, c'est très rare que je les tape, je *leur* crie *après*, ça suffit“
(H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 59).

66. Интерагенсот со предлогот „après“ можат да воведуваат разни метаглаголи:

„aboyer“, „baver“, „bêler“, „beugler“, „blasphémer“, „bougonner“, „brailler“, „bramer“, „cancaner“, „caqueter“, „chevroter“, „claironner“, „corner“, „cracher“, „criailler“, „crier“, „croasser“, „délirer“, „éructer“, „fulminer“, „gazouiller“, „gémir“, „glapir“, „grasseyer“, „grogner“, „grognonner“, „grommeler“, „gronder“, „gueuler“, „hurler“, „jacasser“, „larmoyer“, „marmonner“, „mendier“, „nasiller“, „pépier“, „pleurnicher“, „quémander“, „récriminer“, „ronchonner“, „roucouler“, „rugir“, „tonitruer“, „tonner“, „vociférer“, „vomir“, „zézayer“, „zozoter“ и др.

в) Интерагенс со предлогот „auprès de“

67. Трансформирајќи го своето пространствено значење, предлошкиот израз „auprès de“ добил во францускиот јазик и улога да воведува интерагенс кај одредени глаголи. Тоа одлично го воочил Морис Грос во погоре спомнатата книга „Méthodes en syntaxe“. Во неа Грос, меѓу другото, ја анализирал и реченицата „Marie s'attriste auprès de Jean de ce qu' il ne soit pas venu“ и дошол до следниот заклучок:

„Додатокот 'auprés de N' е посебен, тоа не е локатив како во примерот 'Auprès de ma blonde il fait bon dormir“, тој впрочем не може да се премести на чело на реченицата. Посебно за

него е што тој воведува еден нов значенски елемент кој сигнализира говорна комуникација од 'Марија' кон 'Жан'."[2]

Примерот што го анализира Грос многу добро го илустрира познатиот лингвистички факт дека значењето на јазичните знаци се остварува во контекст и дека е, според тоа, неопходно да се земат предвид сите соседни елементи доколку се сака да се опише значењето на еден знак. Од примерот се гледа дека глаголот „s'attrister" добива ново, метаговорно значење во глаголската релација со интерагенс којшто е воведен со помош на предлогот „auprès de".

68. Интерагенс со предлогот „auprès de" можат да воведуваат одредени глаголи:

„s'accuser", „arguer", „attester", „s'attrister", „se confesser", „se défendre", „discourir", „disserter", „s'enquérir", „s'excuser", „s'expliquer", „faire état", „se flatter", „geindre", „insister", „ironiser", „jaser", „(se) justifier", „se lamenter", „médire", „s'ouvrir", „se piquer", „plaider", „se plaindre", „plaisanter", „protester", „raisonner", „râler", „se recommander", „rendre compte", „rouspéter", „solliciter", „se targuer", „témoigner", „se vanter" и др..

г) Интерагенс со предлогот „de"

69. Од сите предлози за воведување интерагенс предлогот „de" најмалку се користи за таа цел. Останатите негови функции се многу поважни, така што тој оваа функција ја обавува само со два метаглагола: „exiger" и „requérir" од коишто вториот почесто се употребува со директен интерагенс („requérir qn"). Еве и еден пример:

„Exiger *de son interlocuteur* qu'il vous écoute attentivement" (J. et J. — P. Caput: D. V. F., 208).

д) Интерагенс со предлогот „devant"

70. Интерагенсот што се воведува со предлогот „devant" може да ги означува само слушателите и аудиториумот, односно интерговорниците на пасивните и на активните говорни интеркомуникации. Најчесто овој вид интерагенс го означува аудиториумот како во следниот пример:

„A la terasse du café, Gabriel, vidant sa cinquième grenadine, pérorait *devant une assemblée*" (J. Dubois et al.: L., 1313).

Интерагенсот воведен со предлогот „devant" имплицира дека реалниот однос меѓу говорникот, од една страна, и аудиториумот и слушателите, од друга страна, е многу помалку директен од односот меѓу говорникот и соговорникот. За таквото значење на интерагенсот помага и фактот дека предлогот

„devant" мошне често се употребува и за воведување на оној елемент од метаглаголската релација којшто го означува сведокот. Сведок е она лице кое присуствува на говорната интеркомуникација, но на кое не му е упатена самата говорна акција:

Пр. „Elle l'engueulait *devant ses copains*".

Интерагенс со предлогот „devant" можат да воведуваат разни метаглаголи:

„avouer", „confirmer", „déclarer", „dire", „discourir", „disserter", „laiusser", „lire", „moraliser", „parler", „pérorer", „philosopher", „pontifier", prêcher", „proclamer", „tartiner" и др.

2.3. **Коагенс**

71. Како елемент на метаглаголската релација, коагенсот го означува оној учесник во говорната интеркомуникација кој се јавува и како говорник и како интерговорник во една иста говорна интеркомуникација.

Коагенсот се среќаваме единствено во семантички посложените метаглаголски релации, во оние релации кои означуваат поголеми единици од говорните дејствија: говорни размени, говорни интеракции или, поретко, активни говорни интеркомуникации. Да земеме еден пример:

„Il fallut parlementer longtemps *avec le gardien pour* se faire ouvrir la porte"
(J. Dubois et al.: L., 1270).

Од примерот се гледа дека елементот „le gardien", што е воведен со помош на предлогот „avec", го означува вториот рамноправен учесник, освен агенсот којшто не е прецизиран, во дадената говорна интеракција. Токму поради неговата рамноправна улога и го нарековме „коагенс".

Коагенсот, како еден од елементите на метаглаголската релација, го насетил Морис Грос кога ги истражувал можностите за трансформативно поврзување на одредени јазични структури:

„Ако ги споредиме ‚J'ai ertrepris avec Paul de faire cela" и ‚J'ai parié avec Paul de faire cela', интерпретацијата на ‚avec N' со ‚entreprendre' е од најопшт тип (‚придружба'), како оној што го наоѓаме на пример во ‚Je mange cela avec Paul'. Напротив, додатокот ‚avec N' со ‚parier' е во врска со значењето на глаголот: обложувањето подразбира повеќе актанти (N_0 и N_2). Со други зборови, ‚parier' е симетричен глагол што не е случај и со глаголот ‚entreprendre'. Предлогот ‚avec' со ‚parier'

може да се замени со ‚à' без да се менува значењето, релацијата на симетрија би била оперативна меѓу N_0 и N_2 како и со ‚parler'".[3]

Иако Грос јасно не ги разграничил коагенсот од интерагенсот, тој точно забележал дека таа група метаглаголи подразбира повеќе агенси (најмалку два), меѓу кои постои релација на симетрија.

72. Во францускиот јазик само одредени глаголи овозможуваат воведување на коагенс во метаглаголските релации:

„s'adresser", „argotiser", „babiller", „badiner", „baragouiner", „bavarder", „bavasser", „blabalater", „cailleter", „cancaner", „caqueter", „causer", „se chamailler", „chuchoter", „commérer", „se complimenter", „conférer", „se congratuler", „se conter", „converser", „débattre", „délibérer", „deviser", „dialoguer", „discuter", „discutailler", „se disputer", „se disputailler", „échanger", „s'engueuler", „s'entretemir", „épiloguer", „ergoter", „s'expliquer", „se féliciter", „gouailler", „s'injurier", „s'invectiver", „jaboter", „jacasser", „jacter", „jargonner", „jaser", „jaspiner", „se jurer", „madrigaliser", „marchander", „marivauder", „médire", „murmurer", „négocier", „palabrer", „papoter", „parier", „parlementer", „parler", „parloter", „patoiser", „pépier", „philosopher", „plaisanter", „polémiquer", „polissonner", „politiquer", „potiner", „se quereller", „ragoter", „se reparler", „roucouler", „se saluer", „se souhaiter", „traiter", „se tutoyer", „se vouvoyer" и др.

Во францускиот јазик коагенсот се означува на два начина: во заедништво со агенсот и, посебно, со предлогот „avec".

А. Коагенс во заедништво со агенс

73. Со оглед на тоа што означуваат рамноправни учесници на горната интеркомуникација, агенсот и коагенсот можат да се претставуваат со помош на еден ист знак — именка или заменка. Единствен услов е тие да означуваат повеќе луѓе (што се однесува до именките, тоа значи дека тие можат да бидат во множина доколку се заеднички или, без плуарална монема, доколку се збирни).

Еве неколку примери од овој вид коагенс:

1. Со именки:

„*Le jury* délibère depuis une heure sur la culpabilité de l'accusé" (J. Dubois et al.: L., 490).
„*Les convives* s'entretenaient vivement des affaires sacrées et des affaires profanes" (J. Dubois et al.: L., 622).

„*Quelques invités* qui avaient lu les derniers romans causaient dans le salon" (J. Dubois et al: L., 275).

2. Со заменки:

„*Ils* devisaient, en breton, sur des questions de femmes et de mariages" (H. Bénac: D. S., 664).
„*Nous* avons dialogué longtemps sans nous comprendre" (H. Bénac: D. S., 664).
„*Ceux-ci* se congratulent sur la bonne, excellente soirée qu'ils ont passée" (J. Dubois et al: L., 384).
„On papotait avec aisance et avec aigreur, malgré le brouhaha et l'orchestre" (J. Dubois et al.: L., 1260).

Овој вид на коагенс (во заедништво со агенс) претставува еден пример од онаа јазична појава што Шарл Баји ја нарекол „cumul des signifiés".[4]

Инаку, заедничкиот агенс може да се засилува со нагласени заменки и тоа без предлог, кога агенсот се наоѓа на почетокот од метаглаголската релација, или со предлог, кога тој се наоѓа зад метаглаголот::

Пр. „Les paysans discutaient *entre eux* pour savoir comment les cacher" (J. Dubois et al.: L., 534).

Б. Коагенс со предлогот „avec"

74. За разлика од заедничкиот агенс каде што улогите на агенсот и на коагенсот се потполно изедначени, коагенсот што се воведува со предлогот „avec" е јасно разграничен од агенсот, а меѓу нив постои и одредена разлика во однос на улогите. Имено, во тие метаглаголски релации, агенсот има поголема важност од коагенсот со оглед на тоа што тој го означува првиот говорник, односно оној кој ја започнува говорната интеркомуникација и кој има доминантна улога сè до оној момент кога, во текот на говорната интеркомуникација, улогите на говорникот и на интерговорникот не се изедначат.

Еве неколку примери на коагенс со предлогот „avec":

„Ma mère ne se dispute pas *avec nous*; (...) Mon père se dispute *avec ma mère*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 37)
„As-tu fini de bavasser au téléphone *avec ta soeur*" (J. Dubois et al.: 167)
„Le directeur conférait *avec ses collaborateurs*" (J. Dubois et al.: L., 380)
„J'ai l'intention de causer un moment *avec lui* pour connaître son avis" (J. Dubois et al.: 275)

„Elle marivaudait *avec ses invités*“ (J. Dubois et al.: L., 1058) „Il argumente sans cesse *avec des contradicteurs* pour essayer de soutenir des hypothèses invraisemblables“ (J. Dubois et al.: L., 102).

Некои метаглаголи од оваа група не можат да воведуваат коагенс со предлогот „avec“. Во таквите метаглаголи спаѓаат:

„s'adresser“, „se conter“, „se féliciter“, „gouailler“, „se jurer“, „se reparler“, „se saluer“, „se souhaiter“ и др.

3. СПЕЦИФИЧНИ ЕЛЕМЕНТИ НА МЕТАГЛАГОЛСКИТЕ РЕЛАЦИИ

75. Агенсот, интерагенсот и коагенсот се општи елементи на метаглаголските релации затоа што се заеднички за сите глаголски релации што означуваат човечки интерактивности. Меѓу специфичните елементи најважен е, се разбира, метаглаголот (или метаглаголскиот израз), којшто го означува самиот говорен процес. За говорните процеси ќе зборуваме во следната глава и таму ќе го загатнеме прашањето за структурата на нивното означување.

Говорниот процес може да се означува, меѓу останатото, и според содржината на говорните единици, односно на искажаното. На тој начин, содржината на говорниот процес може да стане етимон врз којшто се засновува означувањето на говорниот процес. Меѓутоа, во метаглаголските релации не се означува само модалитетот на говорниот процес, па дури и тогаш кога тој се засновува врз содржината на искажаното, туку и самата таа содржина, односно она што е кажано во дадениот говорен процес.

Содржината на говорните процеси е сосема поинаква од содржината на физичките интерактивности и нормално е што нејзиното означување се разликува од означувањето на содржината на физичките интерактивности. Оддалечени, од една страна, од физичките (интер)активности на планот на синтаксичкото означување на содржината, говорните процеси, од друга страна, наполно се приближуваат кон психичките (интер)активности. Имено, постои потполна аналогија во означување на содржината меѓу говорните и психичките процеси. Оттаму и означувањето на содржината го подведуваме во специфичните елементи на метаглаголските релации.

За именување на елементот „означена содржина на говорните процеси“ ќе го преземеме терминот „диктум“, термин

што бил воведен и разработен во лингвистиката од страна на Шарл Бaји. Со терминот „диктум“ Баји ја означува содржината на психичките процеси, додека терминот „модус“ го употребува за означување на самите психички процеси.[5] Ние поимот диктум ќе го употребуваме за означување на севкупната содржина на искажаното во метаглаголските релации, без оглед на тоа дали во таа содржина се наоѓа или не се наоѓа и модусот.

3.1. **Диктум**

76. Диктумот претставува, се разбира таму каде што се јавува, составен дел на метаглаголските релации и тој директно зависи од значењето на метаглаголот (метаглаголскиот израз). Таа семантичка зависност на диктумот се обележува со разни средства: со позицијата во метаглаголската релација (при што и прозодијата игра улога — нема пауза меѓу метаглаголот и диктумот), со предлози и со супститути.

Разни глаголи на разни начини воведуваат диктум во метаглаголските релации, а се случува често една иста метаглаголска лексема да воведува диктум на различни начини, па дури и различни видови диктум.

Според начинот на означување, диктумите можеме да ги поделиме на автонимни и на транспонирани.

А. Автонимен диктум

77. Според структурата, автонимниот диктум може да се движи од фонема па сè до говорна акција. Да потсетиме дека во усниот говор автонимот се означува со посебна прозодија (пауза зад метаглаголот, повисок тон на почетокот од автонимот, ритмичка целост на самиот автоним и др.), додека во писмениот говор автонимот се означува со посебни ортографски знаци (наводници, цртичка, подвлекување и др.).

Во францускиот јазик голем е бројот на метаглаголите што можат да воведуваат директен говор, односно автоними. Нивниот список може да се најде во табелата бр. 9 од Гросовата книга „Méthodes en syntaxe“. Во таа табела се дадени две колони за директниот говор (а ние тука ги прикажуваме хоризонтално, во редови):

1. N_0 V à N_2 : „P“ и
2. „P“, V N_0 à N_2.

Бројот на метаглаголите што можат да ја градат втората релација е поголем од бројот на оние кои ја градат прва-

та релација. Структурата на втората релација (со автоним на почетокот) посочува дека се работи за релации што се употребуваат во писмениот говор.

Многу граматичари се спротивставувале на „големата" слобода на оние писатели кои во тие релации внесувале и глаголи со не сосема утврдено метаговорно значење. Меѓу оспоруваните глаголи има и такви кои означуваат психички процеси (на пр. „observer", „remarquer", „admettre", „risquer", „convenir", „constater", „juger", „s'étonner", „apprécier", „estimer" и др.) чисто физички процеси (на пр. „appuyer", „démarrer", „commencer", „continuer" и др.) или пак комбинација на физички и психички процеси (на пр. „ricaner", „s'esclaffer", „soupirer", „sangloter", „haleter", „hoqueter" и др.).

78. Опстојни истражувања на автонимните диктуми во секојдневниот говор, колку што знаеме, не биле спроведувани. Се разбира, употребата на автонимните диктуми зависи од многу фактори: видот на говор, видот на говорна интеркомуникација, темата и др.

Ќе го наведеме мислењето на Жудит и Жан-Клод Милнер за употребата на разни видови диктуми во дијалогот. Тие велат:

„(...) Цитатите во директен и во слободен индиректен говор изгледаат многу малку природно во еден дијалог; што се однесува пак до индиректниот говор, тој се појавува тогаш кога треба да се пренесат зборовите на некој кој е отсутен или пак зборовите на соговорникот што тој можел да ги изговори од еден друг момент вон актуалната размена на реплики."[6]

Сепак, сите форми на автонимен диктум не се отсутни од актуалната размена на реплики. Тоа се гледа и од следните примери преземени од транскрибирани дијалози, каде што самите говорници употребуваат автонимни диктуми и тоа во актуалниот момент на дадениот дијалог:

„Mais je dis pas *Sion*, je dis *Zion*" (F. H. R., 77)

„(...) D'ailleurs tu as commis une erreur tu as dit ‚*rouge*'" (F. H. R., 385)

„— D'après tout ce que tu m'as dit, tu as l'air assez réprimée par ton mari?
— *Séquestrée*, tu veux dire? Oh non!"
(H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 129)

„Moi, je trouve qu,il vit bien mais, comme je t'ai déjà dit, *il y a sûrement beaucoup de choses qui m'échappent*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 279)

„Quand tu dis ‚*on ne s'est jamais sentis parents*' peut-être que toi" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 314).

79. Инаку, во некои видови дијалози мошне често се употребува оној автонимен диктум што ја означува содржината на неактуалните процеси. Еве неколку примери:

„Mais elle a gardé ça dans sa tête parce que le lendemain elle m'a dit: *‚Tu crois que Papa m'aimera toujours s'il a un gars?'*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 131)
„Par exemple, chaque fois que l'aîné voit quelqu'un qui a une belle voiture, ou une belle maison, il affirme avec conviction: *‚C'est un bourgeois!'*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 61)
„Quand on leur pose une question: *‚Papa, je peux* aller au cinéma?' ils repondent: 'Combien ça coûte?'" (H. d'Istria et J. J. Breton: R. P. E., 29)
„Je demande à mon fils: *‚Tu comprends ce du' il se passe?'*. J,ai été trés êtonné de voir qu'il comprenait!" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 183)
„Suzanne déclare par exemple: *'Je le dis carrément, je ne voudrais plus vivre avec eux maintenant . . .'* et Paul: *‚Ce n'est pas possible de vivre avec les parents quand on est marié'*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 67)
„Deux mois plus tard je lui téléphone: *‚Peut-on venir'*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 251).

80. Автонимниот диктум, доколку е специфичен за определен вид процес, може да го изгуби понекогаш своето рефлексивно значење и да почне да го означува самиот вид на говорен процес. Тоа се случува со одредени изрази што се употребуваат мошне често во одредени говорни дејствија за, со текот на времето, истите тие изрази (заедно со метаглаголот „dire") да станат означувачи на дадените говорни процеси. На тој начин се добиваат метаглаголски изрази како што се: „Dire bonjour"

Пр. „Il passait dans le quartier, est monté *dire bonjour*" (J. Prévert et A. Pozner: H., 48), „dire au revoir" —
Пр. „Je suis juste venu vous *dire au revoir en passant*" (P. Daninos: J., 52), „dire oui, non" —
Пр. „Il *dit toujours* oui, *mais* finalement, il n'en fait qu'à sa tête" (J. Dubois et al.: L., 1239).

Крајна точка од развојот на овие автоними е нивната вербализација, односно нивниот премин во категоријата глагол. Глаголите што настанале од автоними прв ги проучувал Емил Бенвенист. Тој ги зел предвид само оние автонимиски глаголи што настанале од автонимите на „говорните изрази" (locutions

de discours), и поради тоа ги нарекол „делокутивни глаголи“.[7] За францускиот јазик Бенвенист ги наведува следните делокутивни глаголи: „bisser“, „pester“, „remercier“, „sacrer“, „saluer“, „tutoyer“ и „vouvoyer“.

Од полето на делокутивните глаголи Бенвенист правилно ги исклучил сите оние глаголи што настанале од автонимизирани извици (пр. „huer“) или од ономатопеи (пр. „chuchoter“) и оттаму не може да се каже, како што тоа го прави Ре-Дебов, дека поимот на делокутивни глаголи наполно одговара на поимот на автонимиски глаголи (сп. Rey-Debove, 1978:162).

Б. Транспониран диктум

81. Транспониран диктум е секој оној диктум што не ја пренесува буквално содржината на говорниот процес, туку ја транспонира на разни начини. Транспонираната содржина секогаш зависи структурно и семантички од метаглаголот.

Според структурата, диктумот може да биде именска, инфинитивна или глаголска релација.

а) Именската релација како транспониран диктум

82. Според видот на значење, именските релации можеме да ги поделиме на метаговорни и предметни. Оние метаглаголи што ги означуваат говорните процеси од нивната јазична и говорна страна имаат првенствено метаговорни диктуми и тоа во вид на метаговорни именки што ја означуваат категоријата на јазичните и на говорните единици (пр. „voyelle“, „mot“, „verbe“, „phrase“ и др.). Во таа група метаглаголи спаѓаат:

„accentuer“, „avaler“, „bafouiller“, „chuchoter“, „déclamer“, „épeler“, „prononcer“, „scander“ и др.

Еве неколку примери со метаговорен именски диктум:

„Vous avez dit *le mot qui m'encourage à continuer*“ (P. Bonte: V. V., 105)
„Le nouveau articula d'une voix bredouillante *un nom inintelligible*“ (P. R., 97)
„Un acteur était venu sur la scène déclamer *des poèmes patriotiques*“ (J. Dubois et al.: L., 477).

Поголемиот дел од горните метаглаголи можат да имаат и предметни диктуми, при што доста често доаѓа и до промени во самата структура на диктумот: од именска тој преоѓа во инфинитивна или во глаголска релација.

83. Мал е бројот на метаглаголите во францускиот јазик коишто не можат воопшто да воведуваат диктум. Тоа својство го поседуваат само одредени автонимиски глаголи (глаголски изрази) како што се: „dire bonjour“, „dire au revoir“, „tutoyer“, „vouvoyer“ и уште некои. Сите овие метаглаголи го содржат диктумот во своите теми и оттаму тие не дозволуваат надворешни диктуми.

За разлика од оваа мала група метаглаголи, сите останати воведуваат диктуми.

Мал е бројот на метаглаголите што можат да воведуваат именски релации само на еден од следните начини:

1. Директно или без предлог (пр. „présenter *qn* à“, „paraphraser *qn(qch)*“, „citer qn(qch)“, „postposer qch“, „adverbialiser *qch*“, „conjuguer *qch*“
2. Со предлози (пр. „traiter qn *de qch*“, „se plaindre *de qn(qch)*“, „se targuer *de qch*“, „se recommander *de qn*“, „faire état *de qch*“, „inviter qn *à qch*“ итн.) и
3. Со прилог (пр. „se définir comme“.

84. Најбројни се оние метаглаголи што можат да воведуваат именски диктуми на два начина: директно и со предлози.

Најчести предлози за воведување диктуми се: „de“, „sur“, „contre“, „pour“, „à propos de“, „au sujet de“ и „après“. Така на пример метаглаголот „parler“ може да воведува именски диктум како без предлог („parler politique“) така и со сите горни предлози освен со „aprés“.

Со оглед на тоа дека бројот на начините на воведување диктум е мал, следува дека бројот на односите меѓу диктумот и целосното значење на говорните процеси е исто така мал. Оттаму произлегува дека сите метаглаголи кои воведуваат диктум на еден ист начин имаат нешто заедничко меѓу себе.

Така, постои една голема група метаглаголи што можат директно да воведуваат диктум (пр „affirmer“, „alléguer“, „annoncer“, „assurer“, „avancer“, „bafouiller“, „chuchoter“, „idniquer“, „prédire“ итн.). Меѓутоа, тие исти метаглаголи можат содржината на диктумот да ја поделат на два дела: првиот дел е именска релација воведена со предлогот „de“, додека вториот дел претставува глаголска релација:

Пр. „Le moins qu'on puisse dire *de lui c'est qu'il est décontracté*“ (San-Antonio: A. F. P., 152).

Со оглед на тоа дека содржината е поделена, можеме да кажеме дека именската релација со предлог ја означува *темата*

на претставениот говорен процес, додека глаголската релација ја означува *ремата,* односно она што е речено за темата.[8]

85. Тематско значење имаат и именските диктуми што се воведуваат со следните предлози: „après", „sur", „au sujet de", „à propos de" и „contre".

„Contre" се разликува од сите горни предлози по тоа што тој имплицира дека односот на агенсот спрема диктумот (темата) е негативен:

Пр. „Il fulminait *contre tant d'injustice*" (E. Genouvrier et al.: N. D. S., 202).

Бројот на метаглаголите што можат да воведуваат диктум со помош на предлогот „contre" е голем:

„aboyer", „arguer", „baver", „bêler", „beugler", „blasphémer", „bougonner", „brailler", „bramer", „cancaner", „caqueter", „causer", „chanter", „cracher", „crialler", „crier", „croasser", „déclamer", „dégoiser", „délirer", „discourir", „disserter", „divaguer", „épiloguer", „ergoter", „éructer", „fulminer", „geindre", „glapir", „grasseyer", „grogner", „grognonner", „grommeler", „gronder", „gueuler", „hurler", „ironiser", „jacasser", „jaser", „se lamenter", „larmoyer", „marmoner", „marmotter", „maronner", „maugréer", „médire", „nasiller", „parler", „pépier", „pérorer", „pester", „philosopher", „plaisanter", „pontifier", „prêcher", „professer", „protester", „radoter", „râler", „ratiociner", „récriminer" „ronchonner", „rugir", „tartiner". „tonitruer", „tonner", „vociftérer", „vomir", „zézayer", „zozoter".

86. Предлогот „pour" гради исто така парадигма со една група метаглаголи. Тоа се оние метаглаголи кои воведуваат во метаглаголските релации интерагенс без предлог и диктум со помош на предлогот „pour":

„chicaner qn *pour qch*", „complimenter qn *pour qch*", „cri tiquer qn pour qch", „engueuler qn pour qch", „disputer qn pour *qch*", „féliciter qn *pour qch*", „houspiller qn *pour qch*", „quereller qn *pour qch*", „remercier qn *pour qch*" и др.

Еве и еден пример:

„Vous le remercierez *pour son hospitalité*" (J. Dubois et al.: L., 1526).

Инаку, горните метаглаголи можат да воведуваат именски диктуми и со помош на други предлози или пак без предлози (сп. на пр. „chicaner *qch* à qn" ,„complimenter qn *sur qch*", „critiquer *qch*", „remercier qn *de qch*" итн.).

б) Инфинитивната релација како транспониран диктум

87. Инфинитивна релација претставува секоја релација во којашто нејзиниот главен елемент се наоѓа во инфинитив. Тука ќе се задржиме само на оние инфинитивни релации што се среќаваат во структурата на метаглаголските релации и тоа во својство на диктум.

Меѓу метаглаголите кои ги означуваат значенските слоеви на говорните процеси мал е бројот на оние кои не можат воопшто да воведуваат инфинитивни релации. Во таа група спаѓаат следните метаглаголи:

„conférer“, „contredire“, „deviser“, „dialoguer“, „s'enquérir“, „jaser“, „médire“, „palabrer“, „pontifier“, „raisonner“.

Инфинитивната релација во својство на диктум може да се воведува на два начина: без предлог и со предлог („de“, „pour“ и „à“).

88. Предлозите „pour“ и „à“ се ограничени на оние метаглаголи кои ги користат истите предлози и за воведување на именските релации во својство на диктуми.

Со предлогот „pour“ инфинитивни релации можат да воведуваат такви метаглаголи какви што се: „chicaner“, „complimenter“, „critiquer“, „disputer“, „engueuler“, „féliciter“, „houspiller“, „quereller“, „remercier“ и др. Карактеристично е што истите тие глаголи можат да воведуваат инфинитивни релации и со предлогот „de“. Така на пример „complimenter“ може да ги има следните две релации:

Пр. „Pierre complimente Marie *pour avoir refusé*“ „Pierre complimente Marie *d'avoir refusé*“ (M. Gross: Méthodes en syntaxe, 203).

Со предлогот „à“ можат да воведуваат инфинитивни релации само следните метаглаголи: „convier“, „demander“, „inviter„ и “ offrir“:

Пр. „Le président de séance invita les assistants *à se taire*“ (J. Dubois et al.: L., 932).

89. Од сите инфинитивни релации најпродуктивни се оние што се воведуваат без предлог и со предлогот „de“. Најпрвин ќе ги проучиме оние метаглаголи што имаат само една можност за воведување на инфинитивни релации.

Така, следните метаглаголи можат да воведуваат инфинитивни релации единствено без предлог:

„affirmer“, „annoncer“, „assurer“, „avancer“, „avouer“, „blasphémer“, „cafarder“, „certifier“, „citer“, confesser“, „confirmer“, „contester“, „déballer“, „déclarer“, „décocher“, „décrire“, „définir“, „délirer“, „dénier“, „dénoncer“, „dévider“, „divaguer“, „émettre“, „énumérer“, „épiloguer“, „s'exclamer“, „exposer“ „exprimer“, „formuler“, „insister“, „jurer“, „maintenir“, „moduler“, „moucharder“, „nier“, prophétiser“, „raconter“, „rapporter“, „récapituler“, „se récrier“, „récriminer“, „relater“, „résumer“, „révéler“, „souligner“, „soutenir“, „vanter“.

Во сите метаглаголски релации со директна инфинитивна релација како диктум, агенсот на инфинитивот е кореферентен со агенсот на метаглаголот:

Пр. „Michèle entre dans la pièce avec *Natacha, qui* déclare s'ennuyer“ (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 119).

90. И бројот на метаглаголите што воведуваат инфинитивна релација само со помош на предлогот „de“ е исто така голем:

„accuser“, „adjurer“, „arguer“, „attester“, „bavarder“, „blaguer“, „causer“, „commander“, „commérer“, „se confesser“, „conjurer“, „conseiller“, „converser“, „corner“, „débattre“, „déconseiller“, „se dédire“, „défendre“, „se défendre“, „défier“, „délibérer“, „demander pardon“, „dérailler“, „déraisonner“, „discutailler“, „discuter“, „disserter“, „enjoindre“, „s'entretenir“, „ergoter“, „exagérer“, „exiger“, „s'expliquer“, „faire état“, „faire part“, „geindre“, „interdire“, „intimer“. „ironiser“, „justifier“, „se lamenter“, „marchander“, „maronner“, „menacer“, „monologuer“, „se moquer“, „négocier“, „opiner“, „ordonner“, „s'ouvrir“, „papoter“, „parler“, „pérorer“, „pester“, „philosopher“, „se piquer“, „se plaindre“, „prêcher“, „prescrire“, „prier“, „proposer“, „protester“, „quémander“, „râler“, „réclamer“, „(se) recommander“, „rendre compte“, „reprocher“, „rouspéter“, „solliciter“, „suggérer“, „supplier“, „se targuer“, „témoigner“, „se vanter“.

91 Кај поголемиот дел метаглаголски релации со горните метаглаголи агенсот на инфинитивот е кореферентен со агенсот на метаглаголот. Во тој случај можеме да речеме дека инфинитивот е агентивен:

Пр. „*Il* s'était vanté *de gagner cette course, et il* est arrivé cinquiéme“ (J. Dubois et al.: L., 1882).

Кај еден мал број метаглаголски релации со горните метаглаголи агенсот на инфинитивот е кореферентен со интерагенсот на метаглаголската релација и во тој случај може да се каже дека инфинитивот е интерагентивен:

Пр. „Il m'a dit: 'Je *t*'interdis *de te confesser*, tu n'as qu'un rhume de cerveau, tu m'entends . . . et on va le soigner comme tel" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 47).

Интерагетивен инфинитив можат да управуваат следните метаглаголи (од оние коишто воведуваат инфинитивна релација само со предлогот „de"):

„accuser", „adjurer", „commander", „conjurer", „conseiller", „corner", „déconseiller", „défendre", „défier", „enjoindre", „interdire", „opiner", „ordonner", „parler", proposer", „prêcher", „prescrire", „prier", „recommander", „reprocher", „solliciter", „suggérer" и „supplier".

Само четири метаглаголи од горниот список можат да ги имаат обата вида на инфинитив (и агентивен и интерагентивен). Тоа се следните метаглаголи:

„parler", „proposer", „solliciter" и „suggérer".[9]

Така на пример метаглаголот „proposer" ги управува обата вида инфинитив во следните реченици:

1. Агентивен

Пр. „Il paraît que *tu* leur a proposé *de céder ton appartement*" (J. Dubois et al.: L., 1440)

2. Интерагентивен

Пр. „A la fin de l'interview, ils m'offrent un verre de gros-plan — le vin blanc de la région — en *me* proposant *de rester dîner avec eux* . . ." (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 69).

92. Едно од прашањата што треба да се проучуваат во врска со инифинитивната релација како диктум во метаглаголските релации е и прашањето за временската епоха што може да ја означува инфинитивот.

Според темпоралната реакција на инфинитивот метаглаголите можат да се поделат во три групи:

1. Метаглаголи што управуваат минатост (која може да се протега сè до сегашноста) и тие управуваат минат инфинитив (на пр. „accuser", „arguer", „attester", „se confesser" итн.)
2. Метаглаголи кои управуваат идност (која започнува во сегашноста) и тие управуваат сегашен инфинитив (на пр. „adjurer", „interdire", „menacer" и др.) и
3. Метаглаголи што можат да ги управуваат и обете епохи (на пр. „bavarder", „commérer", „conjurer", „demander pardon", „parler", „pérorer" итн.).

93. Најголем е бројот на оние метаглаголи што можат да воведуваат инфинитивни релации на два начина: директно и со предлогот „de".

Веќе наспомнавме (в. параграф 30) дека Морис Грос воочил дека една голема група глаголи (вкупно 193) можат да воведуваат инфинитивни релации и на обата гореспоменати начина. Што се однесува до општото значење на тие метаглаголи, не можеме потполно да се согласиме со оценката на Грос дека метаглаголската релација со инфинитив без предлог (N_0 V à N_2 V^0 — inf Ω) „овозможува да се комуницира еден факт", додека пак релацијата која инфинитивот го воведува со предлогот „de" (N_0 V à N_2 de V^2 — inf Ω) пренесува „една наредба". Со оглед на фактот дека инфинитивните релации со тој предлог многу повеќе го потенцираат интеродносот меѓу агенсот и интерагенсот, можеби би било поправилно да се рече дека релациите со предлогот „de" означуваат таков интероднос којшто го ангажира интерагенсот во остварувањето на процесот што е означен со дадената инфинитивна релација.

Во таа голема група од 193 глаголи Грос навел и многу глаголи со метафорично метаговорно значење и коишто не се доволно кодификувани за да влезат во речниците (на пр. „ahaner", „asséner", „aventurer"' bourdonner„, „clignoter", „cliqueter", „crépiter", „crisser", „diffracter", „éternuer", „faire signe", „fredonner", „gargouiller".

Доколку ги иземеме од Гросовиот список овие глаголи како и оние што означуваат други видови говор (на пр. „câbler", „écrire", „envoyer", „gesticuler", „gribouiller", „griffonner", „mimer", „minauder", „siffler", „télégraphier" и др.), тогаш остануваат околу 100 метаглаголи кои можат да ги имаат обата вида инфинитивни релации во својство на диктум. Тоа се следните метаглаголи:

„aboyer", „ajouter", „ânonner", „babiller", „bafouiller", „balancer", „balbutier", „baragouiner", „baver", „bégayer", „bêler",

„beugler“, „bougonner“, „brailler“, „bramer“, „cancaner“, „caqueter“, „chanter“, „chevroter“, „chuchoter“, „chuinter“, „claironner“, „clamer“, „commenter“, „communiquer“, „confier“, „conter“, „cracher“, „criailler“, „crier“, „croasser“, „débiter“, „déclamer“, „dégoiser“, „dicter“, „dire“, „énoncer“, „épeler“, „éructer“, „expliciter“, „expliquer“, „fanfaronner“, „garantir“, „gazouiller“, „gélir“, „glapir“, „grasseyer“, „grogner“, „grognonner“, „grommeler“, „gronder“, „gueuler“, „hurler“, „indiquer“, „insinuer“, „jacasser“, „lâcher“, „lancer“, „mâchonner“, „marmonner“, „marmotter“, „maugréer“, „mentionner“, „murmurer“, „narrer“, „nasiller“, „pépier“, „phraser“, „pleurer“, „pleurnicher“, „préciser“, „préconiser“, „professer“, „prôner“, „psalmodier“, „rabâcher“, „radoter“, „rapporter“, „réciter“, „repartir“, „répéter“, „répliquer“, „répondre“, „ressasser“, „rétorquer“, „riposter“, „ronchonner“, „roucouler“, „rugir“, „scander“, „seriner“, „signaler“, „souffler“, „spécifier“, „susurrer“, „syllaber“, „tartiner“, „téléphoner“, „tonitruer“, „tonner“, „transmettre“, „vociférer“, „vomir“, „zézayer“ и „zozoter“.

в) Глаголската релација како диктум

94. Диктумот, како дел од метаглаголската релација којшто директно зависи од метаглаголот, може да биде и самиот глаголска релација. Тогаш за глаголската релација се вели дека е номинализирана, затоа што го завзема местото кое директно зависи од метаглаголот и коешто обично е пополнето со именски релации.

Од значенска гледна точка, за глаголските релации од голема важност е прашањето за комплетноста на значењето што го пренесува транспонираната содржина на говорниот процес. Според тој критериум, глаголските релации можеме да ги поделиме на проблемски и на непроблемски.

Проблемските релации ја транспонираат содржината на говорниот процес на тој начин што главниот содржински елемент во нив е претставен со помош на некој супститут. Со оглед на тоа дека супститутот не содржи целосна информација за заменетиот елемент, можеме да кажеме дека тој елемент е даден во вид на проблем за кој што треба да се изнајде решение.

Супститутите во проблемските релации главно се исти со супститутите од прашалните реченици („quand“, „où“, „quel“, „combien“, „comment“, „pourquoi“ итн.), па оттаму и проблемските релации се нарекуваат и „индиректни прашални реченици“. Освен заеднички проблемските релации користат и посебни супститути: „si“ и „ce (que, qui)“.

Еве неколку примери на проблемски релации:

„On leur explique *ce qu'on fait* parce qu'elles nous posent des questions quand on va à une réunion ou à une manif." (H. d'Istria et .. — J. Bereton: R. P. E., 157)

„Et quand j'ai vu mon père je lui ai craché *tout ce que j avais sur le coeur*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 271).

„Je confirme *ce que j'ai dit tout à l'heure*" (Р. Ж. М.)

„Quoi, non? Je dis *ce que vous me dites de dire,* et vous me dites ensuite de ne pas dire *ce que je dis*" (B. Vian: A. P., 135).

„Je ne veux pas ici redire *ce que j'ai eu l'occasion de dire*" (Р. Ж. М.)

„Quand on travaillait avec notre père, tous les matins on discutait *de ce que nous allions faire dans la journée* et il arrivait fréquement que notre avis l'emporte" (H. d'Istria et J. — J. Breton R. P. E., 55).

95. Што се однесува до глаголскиот начин, интересно е да се забележи дека глаголот во проблемските релации може да биде само во индикатив, а никогаш во субјонктив. Тоа произлегува веројатно од фактот дека индикативот, како што вели Потје, е „ретроспективен, тетичен и тој претпоставува", додека субјонктивот е „проспективен, хипотетичен и тој поставува" (сп. Pottier: 1974, 85). Според тоа, глаголот во проблемските релации се наоѓа само во индикатив затоа што нивните супституенти ги *претпоставуваат* главните елементи на информацијата коишто не се искажани во самите проблемски релации.

Треба да се каже дека разликата меѓу значењата на проблемските и на непроблемските релации се неутрализира *во корист на непроблемските* во оној случај кога тие претставуваат диктум на онаа група метаглаголи кои означуваат говорни дејствија од групата ПОСТАВУВАЊЕ ПРАШАЊА (на пр. „demander", „s'enquérir", „poser des questions", „questionner", „interroger"):

Пр. „Jean-Yves fume et je demande *si cela a donné lieu à des discussions dans la famille*"
(H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 98).

Има неутрализација и тогаш кога метаглаголските релации коишто содржат диктални глаголски релации се употребуваат во такви говорни дејствија какви што се: ПОСТАВУВАЊЕ ПРАШАЊА, НАРЕДБА и слично:

Пр. „Explique-moi comment tu t'y prends"
(J. Dubois et al.: L., 674).

96. За ралзлика од проблемските, непроблемските релации даваат целосна слика за содржината на говорните процеси.

Во непроблемските глаголски релации како единствен супститут се појавува сврзникот — заменка „que“, затоа што само тој може да транспонира комплетни глаголски релации. Понекогаш, во оние глаголски релации што се воведуваат со предлог, „que“ може да биде придружено од супститутот „ce“ во улога на антеценденс.

Еве неколку примери на непроблемски глаголски релации со одредени метаглаголи:

„Paul débat avec Jean *de ce que tu sois autorisé à venir*“ (M. Gross: Méthodes en syntaxe, 69).
„Je lui ai répondu *que je n'allais tout de même pas enfermer mon gosse pour faire du travail scolaire*“ (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 97).
„Il raconte *qu'il prépare un livre*“ (J. Prévert et A. Pozner: H., 48).
„Je vous jure *que j'ai pleuré*“ (P. Bonte: B. P., 67).
„J'ai pas la prétention d'affirmer *que j'en connais plus de trois ou quatre*“ (P. Bonte: B. P., 87).
„Je ne peux pas prétendre *que j'attends le métro*“ (San — Antonio: A. F. P., 70).
„Je vous garantis *qu'il y a des gens qui répondent tout de suite aux lettres*“ (B. Vian: A. P., 248).
„Je vous préviens *que je ne vous laisserai pas faire*“ (B. Vian: A. P., 261).

97. Непроблемските релации во својство на диктум претставуваат плодна почва за појавата позната под името „слободен индиректен говор“. Тоа се оние непроблемски релации во чијшто состав влегуваат и автонимски елементи. Во тие релации доаѓа до мешање на два различни говора, до влегување на туѓиот збор во нечиј говор наспроти транспозицијата или, како што тоа Бахтин одлично го изразил, до говорна интерференција.

Еве неколку примери на слободен индиректен говор:

„Jean-Yves déclare à ce propos *'que ce qu'il déteste le plus c'est d'être seul'*“ (H. d'Istria et J. — J. Breton. R. P. E., 99).

Тука имаме двојно обележена автонимичност на глаголската релација: најпрвин, самата структура на глаголската релација е автонимиска, а потем и самиот автор ги додал и наводниците.

„Claude voulait pas faire d'heures supplémentaires, il disait *que lorsqu'on commence à en faire, c'est un engrenage!*" (H. d'Istria et J. — J. Breton: R. P. E., 70).

И тука, наспроти транспозицијата, глаголската релација ја има сочувано својата автонимичност којашто авторот ја нагласува уште повеќе со употребата на извичникот.

Еден интересен пример на говорна интерференција претставува следната реченица:

„Mon père m'a dit *que si j'y mettais les pieds qu'est-ce qu'il me passerait*" (B. V.: A. P., 231).

Во овој пример автонимичноста е сочувана со помош на авторскиот коментар (аподозата „qu'est-ce qu'il passerait") којшто поради својата необичност упатува на изворниот говор.

98. Голем е бројот на метаглаголите коишто можат да ги управуваат и обата начина (и индикативот и субјонктивот) во непроблемските глаголски релации. Тоа важи особено за метаглаголските релации со интерагенс (в. го параграфот 30) каде што употребата на глаголскиот начин зависи од тоа како говорникот го претставува односот на агенсот кон интерагенсот и кон содржината на диктумот.

За разлика од тие метаглаголи постојат и такви чиешто значење дозволува употреба само на еден начин: на индикативот или само на субјонктивот. Поради тоа и ќе ги наведеме само тие глаголи.

Само индикатив управуваат:

„affirmer", „alléguer", „annoncer", „arguer", „assurer", „attester", „avancer", „avouer", „bavarder", „blasphémer", „cafarder", „certifier", „citer", „commérer", „complimenter", „conférer", „confesser", „confirmer", „déballer", „déclarer", „décocher", „découvrir", „décrire", „se défendre", „définir", „délibérer", „demander pardon", „dévider", „deviser", „dévoiler", „dialoguer", „discourir", „discutailler", „disserter", „émettre", „s'enquérir", „entretenir", „s'entretenir", „énumérer", „expliquer", „s'expliquer", „exposer", „exprimer", „faire état", „faire part", „formuler", „geindre", „ironiser", „jaser", „jurer", „justifier", „se lamenter", „louanger", „maintenir", „médire", „moucharder", „s'ouvrir", „papoter", „parier", „pérorer", „philosopher", „plaider", „plaisanter", „prétendre", „promettre", „prophétiser", „protester", „raisonner", „râler", „rapporter", „récapituler", „se recommander", „relater", „rendre compte", „résumer", „révéler", „rouspéter", „souligner", „soutenir", „se targuer", „témoigner", „vanter", „se vanter".

Само субјонктив управуваат:

„adjurer", „commander", „conjurer", „conseiller", „contredire", „convoquer", „critiquer", „débiner", „déconseiller", „défendre", „défier", „demander", „dénigrer", „désavouer", „disputer", „enjoindre", „exiger", „inviter", „interdire", „intimer", „marchander", „maronner", „menacer", „se moquer", „négocier", „opiner", „ordonner", „palabrer", „se piquer", „prêcher", „préconiser", „prescrire", „proposer", „réclamer", „recommander", „réprimander", „reprocher", „saluer", „solliciter", „suggérer", „supplier".

99. Видовме дека непроблемските глаголски релации во својство на диктум можат да се воведуваат или само со помош на супститутот „que", или пак со помош на удвоен супститут пред којшто стои предлог („de ce que" и „à ce que"). Некои метаглаголи, кои многу почесто воведуваат диктум со помош на удвоениот супститут „de ce que", имаат алтернативна можност да воведуваат диктум и само со помош на „que":

„accuser", „adjurer", „attester", „blaguer", „chicaner", „commérer", „se confesser", „conjurer", „débattre", „défier", „délibérer", „dialoguer", „ergoter", „s'expliquer", „faire état", „faire part", „justifier", „se lamenter", „maronner", „médire", „menacer", „monologuer", „se moquer", „négocier", „palabrer", „papoter", „pérorer", „pester", „se piquer", „se plaindre", „protester", „rendre compte", „rouspéter", „supplier", „se targuer", „se vanter" и др.

Еве и еден пример:

„Paul débat avec Jean *de ce que tu sois autorisé à venir*"
„Paul débat avec Jean *que tu sois autorisé à venir*"
(и обете реченици кај M. Gross: Méthodes en syntaxe, 69).

ЧЕТВРТА ГЛАВА — СЕМАНТИЧКИ ПРИЗНАЦИ

КРАТКА СОДРЖИНА. — Видови на значење: денотативно и вредносно значење. — Четири групи признаци за опишување на денотативното значење на метаглаголските релации: 1. содржина на говорниот процес (А. Јазични и говорни елементи на говорните процеси: фонолошки, граматички и лексички признаци Б. Значенски слоеви: однос и интероднос) 2) Учесници на говорниот процес: говорник и интерговорник (слушатели, аудиториум и соговорник) 3. поле на остварување на говорниот процес (вид на говор и канал на пренесување на говорниот процес) и 4. вид на говорниот процес. — Признаци на вредносното значење: референтна и интеркомуника-

тивна вредност на метаглаголските релации. Референтната вредност претставува збир на идентични односи на говорителите спрема говорните процеси како референти на дадените метаглаголски релации; референтната вредност може да биде: позитивна, неодредена и негативна. — Интеркомуникативната вредност на метаглаголските релации претставува она значење што тие релации го имаат кога говорникот ги употребува за да постигне одредена цел кај интерговорникот. Четири извори за познавање на интеркомуникативната вредност на метаглаголските релации: 1. реченици на францускиот јазик 2. книги за култура на усниот и писмениот говор 3. белетристички книги и 4. ставови на изворните говорници.

100. Метаглаголските релации во францускиот јазик ги означуваат говорните процеси во говорната интеркомуникација. Говорните процеси се референти на метаглаголските релации. Описот на референтите на метаглаголските релации претставува нивно денотативно значење.

Освен денотатативното значење, коешто е од логички карактер и има логичка функција, метаглаголските релации можат да поседуваат уште еден вид значење коешто е многу важно за нивната употреба во говорната интеркомуникација. Тој вид значење е од вредносен карактер и има психолошка и социјална функција. Оттаму и ќе го наречеме „вредносно значење“.[10]

101. Бројот на конкретните говорни процеси на француски јазик теориски и практично е неизброив. Меѓутоа, одредени говорни процеси влегле, поради некои нивни карактеристики, во центарот на вниманието на говорителите на францускиот јазик и добиле имиња — метаглаголски релации. Француските метаглаголски релации претставуваат таксономија на говорните процеси на говорителите на францускиот јазик. Се разбира, може да се претпостави дека постојат говорни процеси кои не сè уште именувани како и тоа дека ќе се создадат нови говорни процеси кои можеби еден ден ќе добијат и имиња.

Ако ги споредиме француските метаглаголски релации можеме да видиме дека тие се разликуваат, а со самото тоа и се групираат, по тоа *што* означуваат (нивното денотативно значење) како и по тоа *како* тоа го означуваат (нивното вредносно значење).

За именување на елементот „насоченост на означувањето“ ќе го употребиме терминот „пунктуација“.[11] На планот на јазикот пунктуацијата се огледа во начинот на означување на говорните процеси, односно во тоа кои признаци на говорниот процес се означени (пунктуирани) во француските метаглаголски релации. На планот на говорот пунктуацијата се огле-

да во интерпретацијата на говорните процеси, односно во изборот на одредени признаци на говорните процеси за нивно означување во конкретните говорни дејствија.

1. Признаци на денотативното значење

102. Што претставува денотативното значење на метаглаголските релации? Парафразирајќи една мисла на Катрин Кербрат — Орекјони (Catherine Kerbrat — Orecchioni)[12] можеме да кажеме дека денотативното значење на метаглаголските релации претставува множество од признаци на говорните процеси врз чија основа тие говорни процеси можат да се именуваат со дадените метаглаголски релации.

Секој говорен процес има одредена содржина, одредени учесници, одредена супстанца во којашто се остварува и одредена функција. Според тоа, за опишување на денотативното значење на метаглаголските релации можеме да ги постулираме следните четири групи признаци:

1. Содржина на говорниот процес
2. Учесници на говорниот процес
3. Поле на остварување на говорниот процес и
4. Вид на говорниот процес

Сите семи од горните групи признаци што се актуализираат во конкретните метаглаголски релации претставуваат денотативно значење на самите тие релации.

1.1. Содржина на говорниот процес

103. Содржина на еден говорен процес е она што е изговорено во тој говорен процес (тука мислиме само на вербалниот дел на говорниот процес без останатите додатни кодови).

Во секој говорен процес се содржат одредени јазични и говорни елементи со одреден израз и значење и сите заедно учествуваат во остварувањето на значенските слоеви на говорните процеси. Според тоа, предмет на пунктуација на француските метаглаголи може да биде, во рамките на групата признаци „содржина“, или произведувањето на јазични и говорни елементи или пак произведувањето на нивните значенски слоеви.

А. — Јазични и говорни елементи на говорните процеси

104. Предмет на пунктуација на метаговорните глаголи можат да бидат разни признаци на јазичните и на говорните

елементи. Сите тие признаци можеме да ги поделиме, според рамништето во коешто се појавуваат, на:

1. Фонолошки
2. Граматички и
3. Лексички

а) Фонолошки признаци

Фонолошките признаци можат да бидат фонематски и прозодиски.

I. Фонематски признаци

105. Фонематските признаци на говорните процеси можат да бидат предмет на пунктуација на одредени метаглаголски релации со следните метаглаголи:

„abréger“, „allonger“, „articuler“, „aspirer“, „assibiler“, „assourdir“, „avaler“, „bafouiller“, „balbutier“, „bégayer“, „bléser“, „bredouiller“, „cafouiller“, „chuinter“, „dénasaliser“, „détacher“, „diphtonguer“, „élider“, „émettre“, „épeler“, „estropier“, „grasseyer“, „mâcher“, „manger“, „marteler“, „mouiller“, „nasaliser“, „nasiller“, „palataliser“, „pronocer“, „rouler“, „sonoriser“, „traîner“, „tronquer“, „vélariser“, „vocaliser“, „zézayer“ и „zozoter“.

II. Прозодиски признаци

106. Прозодиските признаци се диференцијални за следните метаглаголи:

„aboyer“, „accentuer“, „ânonner“, „babiller“, „bêler“, „beugler“, „bouler“, „brailler“, „bramer“, „cadencer“, „chevroter“, „chuchoter“, „corner“, „crier“, „débiter“, „déclamer“, „élever“, „gazouiller“, „glapir“, „grailler“, „graillonner“, „gueuler“, „hausser“, „hurler“, „marmotter“, „moduler“, „murmurer“, „pépier“, „piailler“, „prosodier“, „psalmodier“, „rugir“, „rythmer“, „scander“, „susurrer“, „syllaber“, „tonitruer“ и „tonner“.

Во горниот список ги вклучивме оние метаглаголи за коишто сметаме дека можат да се употребат во одредени метаглаголски релации главно за пунктуација на прозодиските признаци на говорните процеси. Меѓутоа, не смееме да заборавиме дека прозодиските признаци се присутни и во значењата на многу други метаглаголи. Како што ќе видиме подоцна, тоа важи особено за одредени метаглаголи кои го пунктираат од-

носот или интеродносот на говорните процеси (пр. „gémir", „geindre", „râler", „ronchonner" и др.).

Многу често прозодијата е тесно поврзана со значенските слоеви, така што понекогаш таа може да биде редундантна со јазичните елементи на говорните процеси.[13] Важноста на прозодијата се огледа и формално во самите јазични елементи на тој начин што прозодиските признаци стануваат фигури според кои се именуваат самите говорни процеси. Тоа важи особено за оние глаголи што означуваат произведување на звуци од страна на луѓето, а посебно од страна на животните.

Процесот на метафоризација на тие глаголи можеме да го претставиме на следниот начин: глаголот на звук станува метаговорен глагол за пунктација на прозодиските признаци (на тој стадиум се наоѓаат, на пример, глаголите: „glapir", „grailler", „graillonner") и, на крајот, тој почнува да го пунктуира односот или интеродносот на говорниот процес (во таа последна етапа се наоѓаат глаголите: „caqueter", „croasser", „rogner", „roucouler" и др.).

б) Граматички признаци

107. Бројот на граматичките признаци на јазичните и на говорните елементи на говорните процеси е голем како во граматичките на францускиот јазик, така и воопшто во францускта лингвистика. Поголемиот дел од тие признаци претставуваат предмет на пунктуација на метајазичните глаголи. Сепак, некои граматички признаци можат да бидат предмет на пунктуација и на посебни метаговорни глаголи, како:

„adjectiviser", „adverbialiser", „antéposer", „compléter", „conjuguer", „décliner", „décomposer", „décortiquer", „démembrer", „dériver", „féminiser", „masculiniser", „nominaliser", „passiver", „périphraser", „postposer", „préfixer", „relativiser", „remplacer", „sélectionner", „soléciser", „substantiver", „substituer", „syntagmatiser", „télescoper", „topicaliser", „transformer", „transposer".

Списокот на овие метаглаголи во последно време станува сè побогат благодарејќи на забрзаниот развој на лингвистиката, а посебно на трансформативно-генеративната граматика и на нивната примена во наставата по јазици.

в) Лексички признаци

108. Во оваа група влегуваат сите оние признаци коишто ги карактеризираат јазичните и говорните елементи на говорните процеси како единици што му се својствени на јазич-

ниот систем воопшто, на поединечните јазични системи, на одделни подсистеми или пак на одредени множества во рамките на јазичните системи.

Јазичните и говорните елементи имаат, значи, четири вида лексички признаци:

1. Тие се елементи на еден посебен семиотички систем — на јазикот.

Овој признак е имплицитен кај сите метаглаголи, меѓутоа тој е диференцијален само за некои метаглаголи: „babiller“, „jacter“, „jaser“, „parler“, „se taire“, „verbaliser“.

2. Тие се дел од посебни јазични системи:

Овој признак е диференцијален за следните метаглаголи: „angliciser“, „arabiser“, „espagnoliser“, „franciser“, „germaniser“, „gréciser“, „hébraïser“, „italianiser“, „latiniser“, „yiddishiser“.

3. Тие се дел од посебни јазични подсистеми.

Овој признак е предмет на пунктуација на следните метаглаголи: „argotiser“, „jargonner“ и „patoiser“.

4. Тие се дел од посебни множества во рамките на еден јазичен систем. Следните метаглаголи ги пунктираат говорните процеси според овој признак: „archaïser“, „métaphoriser“ и „néologiser“.

Б. — Значенски слоеви

Најбројни се оние метаглаголи кои како предмет на пунктуација ги имаат значенските слоеви на говорните процеси. Само два: (од вкупно четири) значенски слоја можат да бидат предмет на пунктуација на метаговорните глаголи: односот и интеродносот на говорникот. Меѓутоа, треба да се наспомене дека во значењето на некои глаголи се содржи имплицитно и целта, така што лексикографите често ги дефинираат метаглаголите и со помош на признакот „цел на говорниот процес“.

а) Однос

109. Односот на говорникот спрема мислата е двигател на сите говорни процеси. Оние психички процеси во коишто односот се остварува потполно или делумно во говорот се говорни процеси. Разликата меѓу внатрешните и надворешните интраговорни процеси се состои во тоа што вторите го содржат и процесот на фонација, додека разликата меѓу интра- и интерговорните процеси е во тоа што вторите содржат уште и интеродност и цел на говорните процеси.

Ова го истакнуваме затоа што постојат бројни глаголски лексеми кои се употребуваат во иста форма за пунктација и

на интра-и на интерговорни процеси. Така, еден голем дел од метаглаголите што ги наброивме во делот за јазични и говорни елементи на говорните процеси (како на пр. „conjuguer“, „substituer“, „tansformer“ и др.) можат да имаат два вида пунктуација: тие можат да означуваат и интраговорни и интерговорни процеси.

110. За разлика од горната дистинкција која е можна само ако го претпоставуваме говорното мислење како единствена основа на сите интра-и интерговорни процеси, можеме да направиме уште една дистинкција која, од своја страна, претпоставува една единствена референцијална функција за сите интра- и интерговорни процеси. Се работи за разликувањето меѓу говор и метаговор според кое сите говорни процеси можеме да ги поделиме на говорни и на метаговорни. Имено, доколку референт на мислата на еден говорен процес претставува одреден јазичен или говорен елемент (како знак, означувач или означено), тогаш се работи за метаговорен процес.

Ја наведуваме оваа дистинкција за да укажеме на фактот дека едни исти метаглаголски лексеми можат да означуваат два вида говорни процеси. Така, на пример, метаглаголот „accentuer“ може да означува: 1. говорна операција како дел на некое говорно дејствие и 2. метаговорно дејствие. Во првиот случај „accentuer“ ги пунктуира јазичните признаци на говорните процеси, додека во другиот случај тој го пунктуира односот на говорникот кон мислата чијшто референт е самиот јазичен знак.

Постојат метаглаголи кои, доколку се употребат со метаговорно значење, можат да пунктираат единствено метаговорни процеси: „relever“, „se reprendre“, „traduire“.

Како што може да се види поголемиот дел метаглаголи од одделот „А“ (параграфите 105, 106, 107 и 108) можат да го пунктуираат и односот на говорникот во случај кога тие означуваат метаговорни дејствија.

111. Многу метаглаголи кои го пунктуираат односот на говорникот го содржат имплицитно и значењето на интероднос. Меѓутоа, за разлика од семите за однос коишто се постојани за сите глаголски релации на тие метаглаголи, семите за интероднос се променливи во разни метаглаголски релации.

Семите за однос се диференцијални за такви метаглаголи какви што се:

„ajouter“, „allégoriser“, „analyser“, „baver“, „bêcher“, „blasphémer“, „calomnier“, „caricaturer“, „célébrer“, „chanter“, „classifier“, „commenter“, „comparer“, „conclure“, „condamner“, „croasser“, „dauber“, „débiner“, „déblatérer“, „déclamer“, „décrier“,

„définir", „dénigrer", „dénombrer", „dénoncer", „digresser", „dire", „dogmatiser", „dramatiser", „s'écrier", „énoncer", „énumérer", „s'exclamer", „exemplifier", „expliciter", „formuler", „fustiger", „généraliser", „gloser", „imiter", „infirmer", „insister", „invoquer", „jaser", „louer", „magnifier", „maintenir", „médire", „mentionner", „nommer", „opiner", „paraphraser", „parodier", „persifler", „pester", „se piquer", „préciser", „prétendre", „proférer", „raisonner", „ratiociner", „récapituler", „récriminer", „redire", „répéter", „résumer", „sacrer", „souligner", „spécifier", „taper sur", „se targuer", „tonner", „vaiter", „vitupérer" и др.

б) Интероднос

12. Иако интеродносот на говорникот е многу важен елемент во говорната интеркомуникација, тој во некои говорни процеси игра второстепена улога во споредба со односот и со мислата. Интеродносот станува доминантен во оние говорни процеси каде што мислата е тесно поврзана со самиот интерговорник. Метаглаголите што ги означуваат таквите говорни процеси се разликуваат од останатите токму по тоа што во прв ред го пунктуираат интеродносот на говорните процеси.

Веќе видовме (сп. параграф 109) дека некои интра — и интерговорни процеси се означуваат со помош на исти метаглаголски лексеми. Аналогна ситуација наоѓаме и кај некои метаглаголи кои пунктуираат значенски слоеви на говорните процеси. Имено, тие метаглаголи со помош на исти или различни метаглаголски релации, можат да го пунктуираат или односот или интеродносот на говорните процеси. Такви метаглаголи се на пример:

„blaguer", „charrier", „critiquer", „défendre", „invectiver", „se moquer", „moraliser", „plaisanter", „qualifier", „railler" и др.

113. Семите за интероднос се диференцијални за бројни метаглаголи. Тука ќе наведеме само една група од тие метаглаголи со забелешка дека интеродносот (како и односот) на агенсот се дуплира со истовиден интероднос на коагенсот кај оние метаглаголи што означуваат говорни интеркомуникации:

„anathématiser", „annoncer", „apostropher", „appeler", „baratiner", „bénir", „blâmer", „brocarder", „catéchiser", „se chamailler", „chambrer", „chapitrer", „chuter", „commander", „communiquer", „complimenter", „conférer", „se confesser", „confier", „congratuler", „conjurer", „conseiller", „converser", „convier", „convoquer", „cuisiner", „déclarer", „déconseiller", „défier", „deman-

der", „deviser", „disputer", „engueuler", „enguirlander", „enjoindre", „s'enquérir", „s'entretenir", „s'excuser", „exiger", „expliquer", „s'expliquer", „féliciter", „flatter", „gager", „garantir", „gourmander", „haranguer", „héler", „houspiller", „huer", „implorer", „injurier", „interdire", „interpeller", „interroger", „interviewer", „intimer", „inviter", „jurer", „mander", „marchander", „menacer", „mendier", „morigéner", „négocier", „objecter", „objurguer", „ordonner", „ovationner", „parier", „parlementer", „polémiquer", „prédire", „prévenir", „prier", „proclamer", „promettre", „proposer", „protester", „quémander", „quereller", „questionner", „rabrouer", „réclamer", „recommander", „rembarrer", „remercier", „repartir", „répliquer", „répondre", „réprimander", „reprocher", „requérir", „rétorquer", „riposter", „sacquer", „saluer", „semoncer", „solliciter", „souffler", „suggérer", „supplier", „tancer", „transmettre" и др.

114. Во некои говорни процеси јазичните и говорните признаци можат да бидат доминантни и да станат знак за самиот интероднос на говорните процеси. Тоа е, пред сè, случај со автонимиските глаголи кај кои лексичките или граматичките признаци на говорните процеси станале фигури за означување на интероднсот на тие процеси (сп. „bisser", „chuter", „huer", „remercier", „saluer", „tutoyer", „vouvoyer" и др.).

Како што наспомнавме веќе (в. параграф 106), постојат метаглаголи кои пунктуираат прозодиски признаци и кои можат да станат фигуративни означувачи за интероднос. Тука ќе подадеме уште некои метаглаголи од таа група:

„bougonner", „criailler", „grogner", „grognasser", „grognonner", „grommeler", „marmonner", „maronner", „maugréer", „rogner", „rognonner" и „ronchonner".

Во значењето на овие метаглаголи може, во зависност од пунктуацијата, да преовладува или интероднсот или односот.

1.2. **Учесници на говорниот процес**

115. Во признакот „учесници на говорниот процес" спаѓаат две категории: 1. говорник и 2. интерговорник. Во категоријата „интерговорник" можеме да разликуваме три подкатегории: 1. слушатели 2. аудиториум и 3. соговорник.

Категоријата „говорник" е дескриптивна за значењето на сите метаглаголски релации. Оваа категорија се реализира како „агенс" во метаглаголските релации и тој понекогаш може да се јави во својот посебен вид „релеен агенс".

Категоријата „интерговорник“ се реализира како „интерагенс“ или „коагенс“ и таа е дескриптивна за сите интерагентивни и коагентивни метаглаголски релации.

Подкатегоријата „слушатели“ се реализира како „интерагенс“ во метаглаголските релации што означуваат пасивни говорни дејствија.

Подкатегоријата „аудиториум“ се реализира како „интерагенс“ во метаглаголските релации што означуваат активни говорни дејствија, и како „коагенс“ во метаглаголските релации што означуваат активни говорни интеркомуникации.

Подкатегоријата „соговорник“ се реализира како „интерагенс“ во метаглаголските релации што означуваат интерактивни говорни дејствија, и како „коагенс“ во оние релации кои означуваат говорни интеракции.

116. Признакот „учесници на говорниот процес“ е диференцијален само за три метаглаголи: „monologuer“, „soliloquer“ и „dialoguer“. „Monologuer“ и „soliloquer“ се разликуваат по тоа што вториот означува говорен процес што не е упатен никому и, како таков, тој претставува дел од надворешната интракомуникација.

Покрај основното значење, метаглаголите „monologuer“ и „dialoguer“ можат да содржат и значење на интероднос: негативен интероднос кај првиот („monologuer“) и позитивен кај вториот („dialoguer“).

1.3. Поле на остварување на говорниот процес

117. Признакот „поле на оставрување на говорниот процес“ се однесува на супстанцата во којашто се остваруваат говорните процеси. Тој признак можеме да го поделиме во две посебни категории: 1. вид на говор и 2. канал на пренесување на говорниот процес.

Според видот говорните процеси можат да се поделат на усни и писмени. Доколку усните процеси имплицираат и писмени говорни процеси (претходни или идни), тогаш можеме да кажеме дека се работи за мешани говорни процеси. Така, на пример, метаглаголот „lire“ може да означува префрлување од писмен во устен говор, додека „dicter“ може да означува или обратен говорен процес (од устен во писмен говор), или пак префрлување од писмен во устен говор кој, од своја страна, повторно преминува во писмен.

Сите метаглаголи во метаглаголските релации содржат семи од категоријата „вид на говор“.

Откако еднаш ќе се реализира во усниот или во писмениот говор, говорниот процес може да се пренесува понатаму до интерговорникот со помош на разни супстанци (звуч-

ни бранови, електрични импулси, електромагнетни бранови), односно преку разни средства кои ги користат тие супстанци: радио, телевизија, телефон и др.

„Каналот на пренесување“ е **диференцијален признак** за три синонимни метаглаголи кои го пунктуираат усниот говор: „bigophoner“, „téléphoner“ и „tuber“.

1.4. **Вид на говорниот процес**

118. Секој говорен процес има одредена функција во рамките на говорната интеркомуникација во којашто се изведува. Според функцијата, говорните процеси можат да се поделат во неколку водови: 1. говорни операции 2. говорни дејствија и 3. говорни интеркомуникации.

Говорните операции претставуваат говорни процеси кои ги произведуваат јазичните и говорните елементи на говорните дејствија. Во говорните операции мислата и односот ги имаат за референти не самите јазични и говорни единици, туку нивните референти. Со други зборови, говорните операции се несвесни говорни процеси кои претставуваат составен дел на други свесни говорни процеси.

Штом мислата за предмет ќе ги има самите јазични и говорни елементи, тогаш тие процеси стануваат говорни дејствија (сп. ги примерите на француските метаглаголи што ги дадовме во параграфот 110).

Говорните дејствија се свесни говорни процеси кои се производ на говорните операции на говорникот или на интерговорникот и тие содржат значенски слоеви. По својата структура, говорните дејствија можат да бидат: 1. говорни акти 2. говорни секвенци и 3. говорни акции (реакции). Според видот на говорната интеркомуникација, говорните дејствија ги делиме на: пасивни, активни и интерактивни.

Говорните интеркомуникации можат да бидат: 1. пасивни 2. активни и 3. говорни интеракции.

За сите пасивни и за голем дел од активните говорни интеркомуникации не постојат посебни метаглаголи за нивно означување. Таа улога ја преземаат или метаглаголите кои означуваат пасивни и активни говорни дејствија:

Пр. „Le soir, il *faisait* aux ouvriers *des conférences* sur la peinture italienne“ (J. Dubois et al.: L., 380).

или пак други видови глаголи:

Пр. „Le parti de l'opposition *organisa une importante réunion*“ (E. Genouvrier et al.: N. D. S., 363).

Иако границата меѓу активните говорни интеркомуникации и говорните интеракции во принцип е јасна, сепак кај некои метаглаголи таа граница е доста суптилна, со оглед на тоа што нивните референти отсликуваат еден континуум меѓу двата вида говорни интеркомуникации. Тоа се однесува особено на оние метаглаголи што пунктуираат говорни интеркомуникации коишто се, во основа, многу блиски до говорните интеракции (пр. „débattre", „délibérer", „discuter", „palabrer" и др.).

Семите од групата признаци „вид на говорниот процес" се неопходни за опис на денотативното значење на метаглаголските релации.

2. Признаци на вредносното значење

119. При употребата на јазикот во говорот односот, интеродносот и целта на говорникот дејствуваат во секое говорно дејствие.

Вредносното значење на зборовите и на говорните структури произлегува од односот на говорникот спрема два вида реалности со коишто тие се поврзани: спрема референтите што ги означуваат и спрема интерговорниците на кои им се упатени. Според тоа, вредносното значење на зборовите и на говорните структури можеме да го поделиме во две категории за коишто ги предлагаме термините: „референтна вредност" и „интеркомуникативна вредност".[14]

2.1. Референтна вредност

120. На сè она што станува предмет на мислата луѓето реагираат на одреден начин и воспоставуваат одреден однос спрема референтите на тие мисли. Предмет на мислата на говорните интра-или интеркомуникации може да стане како вонговорната, така и говорната стварност.

Односот спрема референтите може да биде разновиден, меѓутоа, колку и да е индивидуален и да потекнува од личното искуство односот е социјален со самото тоа што се изразува со помош на јазикот.

Прв и најочевиден израз на односот спрема референтите претставува самиот означувач на јазичниот знак. Имено, доколку означувачот е мотивиран, во тој случај секогаш се работи за одредени особини на претходниот референт врз чија основа новиот референт го добил тој означувач (сп. го на пример глаголот „assaisonner" којшто само врз основа на позитивната референтна вредност што ја има во глаголската рела-

ција „assaisonner un aliment" можел да стане метафоричен означувач за метаглаголската релација „assaisonner une conversation de mots plaisants".

Покрај метафората и многу други јазични и говорни појави ги користат особините на референтите: симболот, алегоријата, компарацијата, антономазијата, хипокористиците, пејоративите, лаудативите, табу — зборовите, пцостите, еуфемизмите итн.

Без референтна вредност не може да се замисли речиси ниедна поголема говорна реализација. Таа се среќава во митовите, во пословиците, во вицовите, во крстозборите, во рекламите, во науката, во религијата, во поезијата итн.[15]

Референтната вредност на јазичните знаци може да се проучува како дијахрониски така и синхрониски. На синхрониски план можат да се воочат големи разлики во распространетоста на одредени референтни вредности. Така, една референтна вредност може да биде општоважечка за сите Французи (на пр. позитивната (референтна вредност на изразот „le coq gaulois" кој ја симболизира Франција во позитивна смисла) или да важи само за одредени сегменти од општеството (на пр. поливалентните референтни вредности на такви зборови како: „le socialisme", „l'autogestion", „les immigrés" итн.).

Секоја референтна вредност претставува одраз на општествените услови на животот и таа се кристализира како збир на идентични односи на одредени припадници на едно општество или пак на целото општество спрема референтите на дадените јазични знаци.

121. Секој референт означен со јазични (или други) знаци — претставите на предмети, суштества, процеси состојби, особини, односи и др. — може да има одредена референтна вредност во некој тематски домен. Референтната вредност на јазичните знаци не мора секогаш да биде актуализирана во говорните дејствија, но таа како вредност постои и може по потреба повторно да се активира.

Што се однесува до метаглаголите и до метаглаголските релации, честопати информациите за нивните референтни вредности се мошне сиромашни во речниците на францускиот јазик. Така, на пример, во речникот „Lexis" ја наоѓаме само ознаката „péjoratif" којашто авторите ја дефинираат на следниот начин: „qui comporte une idée défavorable, qui déprécie" (J. Dubois et al.: L., 1297). Оваа ознака е применета само на десетина метаглаголи: „bafouiller", „bavarder", „bavasser", „caqueter", „criticailler", „débiter", „déclamer", „discourir", „discutailler", „jacasser", „pérorer" и „vaticiner".

Референтната вредност на метаглаголските релации во францускиот јазик можеме да ја поделиме во три категории: позитивна, неодредена и негативна.

Ознаката „позитивна референтна вредност" значи дека мнозинството говорители на францускиот јазик сметаат дека говорните процеси што се означени со тие релации се позитивни и дека, според тоа, постои голема веројатност тие да бидат употребени во позитивна смисла во конкретните говорни дејствија.

Ознаката „неодредена референтна вредност" значи дека тие релации можат да се употребат во обете смисли во зависност од односот на говорникот спрема конкретните говорни дејствија коишто се референти на тие релации.

Ознаката „негативна референтна вредност" имплицира дека говорниците ќе ги употребат тие метаглаголски релации за да искажат најчесто негативен однос спрема нивните референти.

Референтната вредност на метаглаголските релации во голем дел е пропорционална на односот на агенсот спрема темата или спрема интерагенсот на дадената метаглаголска релација.

122. Позитивна референтна вредност имаат, на пример, релациите со следните метаглаголи:

„articuler", „bénir", „bisser", „cadencer", „complimenter", „converser", „définir", „énoncer", „entretenir", „expliciter", „expliquer", „exprimer", „féliciter", „garantir", „inviter", „préciser", „proclamer", „promettre", „proposer", „recommander", „remercier", „rythmer", „saluer", „souhaiter", „soutenir", „vouvoyer" и др.

Неодредена референтна вредност имаат многу метаглаголи, како на пр.:

„accuser", „crier", „critiquer", „demander", „prier", „protester", „répondre", „répliquer", „révéler", „suggérer" и др.

Негативна референтна вредност имаат многу метаглаголи во францускиот јазик. Меѓу нив постои една група кај кои што вредносното значење е многу поизразено од нивното денотативно значење, кое е доста неодредено. Во таа група спаѓаат следните метаглаголи:

„bêtifier", „blablater", „débloquer", „déconner", „délirer", „déménager", „dérailler", „dêraisonner", „divaguer", „pécufier" и „radoter".

Некои метаглаголи со негативна референтна вредност се употребуваат, најчесто, со агенс што означува женски суштества: „cailleter", „caqueter" и „jacasser".

Од бројните метаглаголи со негативна референтна вредност ќе ги наведеме следните метаглаголи:

„ânonner", „baragouiner", „baver", „bêcher", „bégayer", „blasphémer", „bonimenter", „brailler", „bredouiller", „cafarder", „cafouiller", „calommier", „cancaner", „chapitrer", „charrier", „chicaner", „chinosier", „chuinter", „clabauder", „claironner", „commérer", „croasser", „débiner", „dégoiser", „engueuler", „flatter", „grasseyer", „gueuler", „hurler", „interpeller", „injurier", „maronner", „médire", „mentir", „nasiller", „quémander", „questionner", „rabâcher", „ragoter", „ratiociner", „ressasser", „rouspéter", „soléciser", „tutoyer", „vaticiner", „zézayer".

Како што рековме, референтната вредност е високо кодирана. Се разбира, референтните вредности на некои метаглаголски релации можат да бидат различни во разни општествени групи, а понекогаш, и во разни тематски домени.

2.2. Интеркомуникативна вредност

123. Во говорните дејствија, покрај мислата и односот спрема неа, се изразува и интеродносот и целта на говорникот.

Говорителите на еден јазик учат уште од мали нозе на кој начин и со кои средства се изразува интеродносот, кои се ефектите на тие јазични средства врз интерговорниците и кои средства се најдобри за остварување на одредена цел. Накусо, говорителите ја учат, меѓу останатото, и интеркомуникативната вредност на јазичните и на говорните елементи, т.е. значењето што тие елементи го имаат кога говорникот ги употребува за да постигне одредена цел кај интерговорникот.

Познавањето на интеркомуникативната вредност на јазичните и на говорните елементи зависи од возраста на единката како и од нејзиниот општествен живот во рамките на дадената заедница. Имено, доколку единката е позрела и доколку учествува во поголем број на разни видови говорни интеркомуникации, дотолку ќе биде поголемо нејзиното познавање на интеркомуникативната вредност на јазичните знаци. Познато е, на пример, дека малите деца не ги познаваат интеркомуникативните вредности на одредени јазични и говорни елементи. Што се однесува до светот на возрасните, во разни сегменти од општеството се развиваат разни средства со исти интеркомуникативни вредности или пак исти средства се употребуваат за изразување на разни интеркомуникативни вредности.

124. Интеркомуникативната вредност на јазичните и на говорните елементи зависи од многу фактори, од кои најважни се: интерговорниците (статусот, возраста, полот, состојбата,

ставовите, мотивите и намерите, емоционалниот однос), полето на остварување на говорниот процес, говорната ситуација, видот на говорна интеркомуникација и референтната вредност на јазичните знаци.

Доколку сака да оствари одредена цел, говорникот, значи, треба да води сметка за сите горни фактори.

Интеркомуникативна вредност поседуваат сите јазични и говорни средства: фонолошки, лексички и морфо-синтаксички. Нивната вредност во француското општество е голема и разновидна така што тешко може да се замисли нејзино потполно опишување. Меѓутоа, може да се претпостави дека описите на одредени видови говорни интеркомуникации на поедини групи говорители ќе дадат добри резултати за интеркомуникативните вредности на јазичните и на говорните средства употребени во тие говорни интеркомуникации.

125. Што се однесува до описот на интеркомуникативните вредности на лексичките средства, него можеме да го најдеме делумно во речниците на францускиот јазик. Велиме „делумно" затоа што лексикографите, по природата на нештата, не прават анализи на говорните интеркомуникации а и не можат да ги сместат во еден речник сите податоци за лексичките единици. И покрај тоа, индикациите за интеркомуникативната вредност се мошне опширни, иако до поголем дел од тие индикации се дошло по пат на секојдневно набљудување а не преку емпириски истражувања.

Индикациите за интеркомуникативната вредност на лексичките единици, што се наоѓаат во речниците на францускиот јазик, се однесуваат на разни фактори на говорната интеркомуникација. Така, на пример, ознаките за говорниот регистар се однесуваат на следните фактори: интерговорници, поле на остварување, говорна ситуација и вид на говорна интеркомуникација. Ознаките за регистар се горе-долу исти во разните речници. Главно се повторуваат или вкрстуваат следните два модела:

1. „Lexis" ги користи следните ознаки: „argotique", „populaire", „familier" и „littéraire".
2. Genouvrier, Désirat и Hordé употребуваат модел со пет регистри во нивниот речник „Nouveau distionnaire des synonymes": „très familier", „familier", „courant", „soutenu" и „très soutenu".

Освен индикации за говорните регистри во речниците наоѓаме и други информации што можат да послужат за опишување на интеркомуникативната вредност на лексичките едини-

ци. Такви се следните ознаки: „régional", „dialectal", „vieux", „vieilli", „néologisme", „inusité", „moderne", „rare".

Темата на говорната интеркомуникација е главен фактор што го одредува доменот на употребата на зборот. Тие индикации во речениците се најбројни и се даваат редовно особено за техничките термини.

Од ништо помала важност за интеркомуникативната вредност на лексичките единици се и индикациите за нивната референтна вредност. Покрај ознаката „péjoratif", што веќе ја наспомнавме, референтната вредност се опишува индиректно и со помош на следните ознаки: „expressif" („plus expressif": „↑" и „moins expressif": „↓"), „figuré", „par exagération", „par plaisanterie", „par ironie", „trivial" и „vulgaire".

126. И покрај толку бројните и важни индикации за лексичките единици што се среќаваат во речниците, тие информации претставуваат само еден момент во описот на нивната интеркомуникативна вредност. Главниот момент, т.е. знаењето на изворните говорници на францускиот јазик на ефектите на употребата на лексичките единици врз интерговорниците, не може да се најде во речниците.

Ако една лексема ја носи ознаката „populaire", можеме донекаде да си претпоставиме каков ќе биде ефектот од нејзината примена во формалните говорни интеркомуникации, меѓутоа она што не може да си претставиме е ефектот на истата таа лексема врз интерговорникот кога ќе ја употреби оној говорник кој го употребува истиот регистар „populaire" како и интерговорникот.

Опис на интеркомуникативната вредност на поедини јазични и говорни елементи можеме да најдеме во два вида книги: од една страна, во оние книги што имаат цел да поучуваат во убаво и правилно зборување и пишување и, од друга страна, во книгите од убавата книжевност каде што писателите понекогаш ја анализираат или коментираат интеркомуникативната вредност на одредени лексички и говорни единици.

127. Книгите од првиот вид содржат бројни проценки на интеркомуникативната вредност на разни јазични единици а особено се богати со упатствија за употреба на одредени говорни дејствија. Така, на пример, во книгата на Пјер Шанлен (Pierre Chanlaine) „Apprenez à parler" ги сретнуваме, меѓу останатото, и следните совети што важат за високите слоеви на француското општество:

„Vous pourrez toujours, dans une réunion, *complimenter* un collègue qui vient de recervoir une distinction" (62 стр.)
„On ne conquiert les femmes qu'avec de la patience et on ne leur *fait de déclaration* que, quand, par leur attitude et par leurs regards, on a acquis la certitude que cette déclaration sera bien accueillie" (99 стр.)
„On peut, devant le buffet, rencontrer des personnes amies qui vous *présentent* à des inconnus. (...) Serres cette main, mais, surtout, n'allez pas dire: — Enchanté de faire votre connaissance. C'est du style d'épicier de province. C'est vulgaire et c'est sot" (84—85 стр.)
„*Appelez* votre médecin ‚docteur'. C'est un usage stupide. Mais c'est un usage" (76 стр.)
„Je viens d'écrire subordonné. *Utilisez* en effet ce terme et non celui d'inférieur, qui a un caractère blessant. On n'aime pas être inférieur" (52 стр.).

128. Книгите од вториот вид содржат убави забелешки за интеркомуникативната вредност за одредени јазични и говорни единици. Книгата на Пјер Данинос „Le jacassin" обилува со вдахновени забелешки. На едно поглавје од својата книга Данинос му дал наслов „Si l'on vous dit ... n'y croyez pas". Трите точки од цитираниот наслов Данинос ги пополнил со разни искази коишто, според авторот, носат спротивно значење од она што го презентираат. Ќе наведеме дел од тие искази што содржат метаглаголски релации:

„Lion de moi l'idée de vous *contredire*, mais ..."
„Je vais vous *parler franchement* ..."
„Je *plaiderai* pour vous comme pour moi!"
„Sans vouloir *me vanter*, je crois bien être le premier à avoir dit ..."
„Ce que je vous en *dis*, bien sûr, c'est pour votre bien ... Personnellement je m'en f ..."
„Mon collègue vous *a dit*, beaucoup mieux que je ne l'aurais fait moi-même ..."
„A sa place, j'enverrais tout promener — et ça ne serait pas long, je vous *le promets!*"
„Je vous *dirais* bien de venir dîner ... mais nous ne sommes pas encore installés."
„Je n'ai eu qu'*un mot à dire* ... Ça les a arrêtés net"
„Quand *je parle* de l'incroyable naïveté des gens, *je parle* des gens en général ..., pas de vous, bien sûr!"
„Je ne *dis* pas ça pour diminuer votre mérite, notez, mais ..."
„Croyez bien que si nous vous *demandons* votre démission, c'est avant tout dans votre propre intérêt."
„Je n'ai pas *de conseil* à vous *donner*, mais à votre place ...".

129. За опишување на интеркомуникативната вредност на метаглаголските релации можеме да добиеме информации и од самата метаговорна активност на изворните говорници на францускиот јазик. Ставовите на говорителите за интеркомуникативната вредност не мораат да бидат секогаш одраз на реалната вредност на тие релации во нивниот сопствен говор но, во секој случај, тие ќе претставуваат автентичен израз на општественото прекршување на интеркомуникативната вредност на метаглаголските релации.

Со цел да утврдиме кои елементи влијаат врз интеркомуникативната вредност на одредени метаглаголски релации, направивме една мала анкета со два изворни говорника на францускиот јазик — обата интелектуалци, од различен пол и родени во различни места во Франција. Ставовите на двајцата говорители понекогаш се совпаѓаа, а понекогаш се разидуваа. Ќе наведеме некои нивни проценки:

„Débagoler“:

М(аж): „C'est un peu vieillot. Les gens de la génération de mes parents, dans un contexte familier, avec un enfant. ils emploieront ‚débagoler', mais les gens de ma génération ne l'emploieront pas.“

Ж(ена): „J'ai jamais entendu ce verbe.“

„Dégoiser“:

М: „C'est un verbe que je n'emploie pas. Il a un sens péjoratif envers l'agent de l'action. Si tu dis à quelqu' un: 'Arrête de dégoiser' c'est une forme d'injure. J'ai plus souvent entendu 'débagoler' que 'dégoiser': il a un peu vieilli“

Ж: „Moi, je connais 'dégoiser' et pas 'débagoler'. 'Dégoiser' semble en effet assez rare, archaïque.“

„Galéjer“:

М: „C'est 'exagérer', c'est gentil. On l'emploie dans tous les milieux. Sa popularité date d'avant guerre — cf. Pagnol)

Ж: „Je ne dirais pas cela, puisque je ne l'ai pas entendu employer à Paris où j'ai vécu.“

„Charrier“:

М: „C'est pas péjoratif. Ce n'est plus actuel et je crois que c'est de ma génération.“

Ж: „Je ne l'emploie pas. Les garçons, mes frères, l'employaient beaucoup entre eux.“

„Attiger":

M: „Ça me semble moins employé que 'charrier' et donc plus fort. Bon, quand moi, par exemple, j'étais au lycée, on employait beaucoup plus souvent 'charrier' qu' 'attiger'. Si tu dis à quelql' un: 'Tu charries' c'est pas forcément une insulte, ça veut dire: 'Je suis pas dupe, mais tu peut continuer' et si tu dis à quelqu' un: 'Tu attiges' ça veut dire: 'Bon, tu exagères, tu arrêtes!'"

Ж: „C'est encore un verbe que j'ignore."

„Brailler":

M: „Dans 'brailler' il y a une distance sociale. Quand je dis de quelqu'un qu'il braille, ça veut pas simplement dire qu'il crie: je veut dire qu'il crie et qu'il est vulgaire".

Ж: „En effet, 'brailler' est péjoratif et discordant, râpeux."

Горните ставови ја илустрираат можноста ваквите истражувања да се употребат за утврдување на интеркомуникативната вредност. Се разбира, ставовите на изворните говорници можат да бидат само почетна етапа, ориентир во понатамошните истражувања на конкретните говорни интеркомуникации.

ЗАКЛУЧОК

Секој научен труд претставува истражување кое поставува хипотези за одредена проблематика и настојува да ги докаже. Меѓутоа, трудот е истовремено е краен производ или само еден од можните записи на едно подлабоко, подолго и многу побогато истражување коешто се одвива во мислите и во психата на поединецот и коешто обично не се запишува. Записот и проживеаното истражување се вкрстуваат токму во заклучокот како структурална единица на научниот труд.

За да напише заклучок, авторот мора по секоја реченица од трудот да го „врати филмот" на проживеаното истражување. Единствено преку споредување на тие два простора може и да се зборува за тоа што се направило и што треба во иднина да се направи.

Целта, што си ја поставивме, беше да направиме анализа на метаговорните глаголи во францускиот јазик: нивната синтакса и семантика. Патот што го избравме во нашиот труд за остварување на таа цел го поделивме во две етапи: првиот дел претставува одредување и омеѓување на семантичкото поле на метаговорни глаголи, додека вториот дел претставува анализа на тоа поле.

Најпрвин беше неопходно да се дефинира самиот поим на метаговорни глаголи. Клучен поим за одредување на тоа поле е поимот на метаговор како основен елемент на самиот термин „метаговорни глаголи". Во меѓувреме, тргнувајќи од дефиницијата на поимот метаговор и на нему блискиот поим метајазик, дадовме преглед на развојот на сфаќањата на тие поими во лингвистиката. Тој развој го поделивме во три етапи и во секоја од нив ги изнесовме мислењата на оние лингвисти кои расправале за проблематиката на метаговорот и на метајазикот.

За да дојдеме до дефиницијата на поимите метаговор и метајазик, моравме да тргнеме од дефиницијата на поимите говор и јазик. Говорот го дефиниравме како посебен вид на човечко значенско однесување кое, употребувајќи го јазикот низ говорната активност, произведува говорни единици. Оттаму и следи и нашата дефиниција на метаговорот: сè она што во јазикот или во говорот го означува самиот говор.

Ако јазикот претставува посебен вид семиотички систем кој му овозможува на говорот да ги обавува своите функции, тогаш метајазикот претставува сè она што во јазикот или во говорот го означува самиот јазик. Доколку од поимот метаговор го иземеме поимот метајазик, тогаш дефиницијата на првиот поим ќе се ограничи на сè она што во јазикот или во говорот ја означува говорната активност која произведува говорни единици.

Потесна дефиниција на метаговорот нѝ овозможи да го одредиме и омеѓиме семантичкото поле на метаговорни глаголи: метаговорни глаголи се сите оние глаголи што ја означуваат усната говорна активност која произведува говорни единици. Врз основа на оваа дефиниција ги подведовме под заеднички именител „метаговорни глаголи" двете досега посебно проучувани групи глаголи: „verba dicendi" и перформативните глаголи.

Секое семантичко поле претставува целина што е составена од елементи меѓу кои постојат одредени односи. Целината и елементите ги добивме на тој начин што, од речениците на современиот француски јазик, ги ексцерпиравме оние глаголи и глаголски изрази кои ја означуваат говорната активност. Списокот што го дадовме во прилогот од првиот дел на трудот содржи околу 950 француски метаглаголи и метаглаголски изрази од разни регистри на францускиот јазик. Тој список не е потполн и тој може да се дополнува со нови метаглаголи. Имено, во списокот го нема она што ние го исклучуваме како ни она што веруваме дека постои а кое засега не го знаеме.

Во списокот не внесовме доста неутрални глаголи кои можат да имаат метаговорно значење. Така, изостанаа фазните глаголи (пр. „commencer", „se mettre à", „terminer" и др.) како и некои други неутрални глаголи (пр. „éclairer", „examiner", „produire" и др.).

Од списокот ги изоставивме и оние метаглаголски изрази што се составени од потпорни глаголи (терминот е превод на Гросовиот термин „verbes de support") и метаговорни именки и кои имаат пандан во метаговорен глагол со истата коренска морфема (пр. „faire des compliments", „donner un ordre" итн.).

Да се проучува односот меѓу елементите на едно семантичко поле значи да се проучуваат односите меѓу самите референти што се означени со тие елементи. За разлика од референтите на именските семантички полиња, референтите на глаголските семантички полиња главно помалку се проучувани а оттаму и недоволно структурирани. Тоа се однесува и на доменот на усната говорна активност врз чие структурирање се зафативме во втората глава од првиот дел.

Структурацијата на доменот на говорната активност изискуваше воведување на нови поими или повторно дефинирање на постојните термини. Се надеваме дека системот од поими што го постулиравме како состав на структурата на говорната активност одговара на објективната стварност, односно на имплицитното значење за тој систем коешто се манифестира во говорот на изворните говорници.

Тоа што инсистираме врз структуирање на референтите значи дека *ние ги подржуваме оние лингвисти кои сметаат дека семантиката треба да биде референцијална. Со тоа сакаме да кажеме дека значењето на јазичните и на говорните единици не може да биде структуирано сè додека тоа не бидат самите референти на тие единици заедно со нивните особини.*

Врз основа на анализата на говорната активност како референт на значењето на метаговорните глаголи пристапивме кон разработување на нивните синтаксички и семантички признаци.

Синтаксичката анализа треба да нѝ овозможи да видиме со кои говорни модели се означуваат говорните процеси или, со други зборови, кои елементи ги изразуваат воочените односи меѓу референтите на говорните процеси.

На сите модели во коишто финитните глаголи врзуваат за себе или подразбираат и други елементи заедничко им е тоа што означуваат одредени појави од внатрешната или надворешната стварност. Тие појави се изразуваат во говорните модели со помош на дискретни единици кои стапуваат во одредени меѓусебни односи. Токму поради тоа тие модели ги

нарекуваме „глаголски релации“. Во анализата на метаглаголските релации тргнуваме од гледиштето на општост на односите што се изразуваат во тие релации.

Најнапред ги проучивме оние елементи што се заеднички за сите глаголски релации кои означуваат човечки интерактивности. Тоа се: агенс, интерагенс и коагенс. Потоа претставивме еден поспецифичен елемент којшто се сретнува, освен во метаглаголските релации, и во оние глаголски релации кои означуваат психички процеси. Тој елемент ја означува содржината на говорниот процес и нему му го дадовме називот „диктум“.

Проучувајќи ги елементите на метаглаголските релации, дојдовме до заклучок дека *синтаксичките модели не можат адекватно да ги претставуват и разграничат разните зaнченски подгрупи метаглаголи. Имено, семантичките признаци и врз нив заснованите групи метаглаголи се далеку помногубројни од синтаксичките модели кои ги претставуваат. Така, синтаксичките признаци соодвестуваат, и тоа само донекаде, единствено на главните видови на говорни процеси.* Од три класификаторни признаци едниот е негативен, а два се позитивни: 1. отсуството на интерагенс и на коагенс може, но не мора секогаш да биде дистинктивно за метаглаголските релации кои означуваат говорни операции 2. присуството на интерагенс е дистинктивен признак за метаглаголските релации кои означуваат говорни дејствија и 3. присуството на коагенс е диференцијално за метаглаголските релации кои означуваат говорни интеркомуникации.

Синтаксичката анализа нѝ покажа иста така дека, при секоја анализа на метаглаголските релации, треба да се има на ум дека постојат две рамништа: 1. рамниште на елементите на метаглаголската релација и 2. рамниште на учесниците на говорната интеркомуникација коишто ја употребуваат дадената метаглаголска релација. Овие две рамништа се поклопуваат единствено кај перформативните глаголски релации, каде што еден ист синтаксички модел ги изразува истовремено обете рамништа.

Сематничката анализа треба да нѝ открие каква е содржината на значењето што се реализира во метаглаголските релации. Семантичката анализа на метаглаголските релации ја спроведовме на две рамништа: 1. рамниште на денотативното и 2. рамниште на вредносното значење. Овие рамништа се однесуваат на метаговорното значење на глаголските лексеми, а не и на нивното етимонско значење кое, се разбира, не ни можеше да најде место во нашиот труд.

Ако денотативното значење на метаглаголските релации претставува множество од признаци на говорните процеси врз

основа на кои тие говорни процеси можат да се именуваат со дадените метаглаголски релации, тогаш треба да се истражи кои се тие признаци и каква е нивната дистрибуција во значењата на метаглаголите.

За анализирање на денотативното значење постулиравме четири групи признаци: 1. содржина на говорниот процес 2. учесници на говорниот процес 3. поле на остварување на говорниот процес и 4. вид на говорниот процес. Во секоја од горните групи признаци одредивме повеќе категории и подкатегории коишто ги специфицираат дадените признаци.

Сите метаглаголи во метаглаголските релации содржат по некоја сема од горните четири групи признаци. *Меѓутоа, сите семантички признаци не се подеднакво важни за значењето на метаглаголите. Според тој критериум сите признаци ги поделивме на диференцијални и дескриптивни.* Имено, кај секое метаговорно значење постои главно еден приказ кој претставува *differentia specifica* на неговата дефиниција. Тој признак е диференцијален за даденото значење. Останатите признаци се неопходни за опишување на целосното значење на метаглаголската релација. Тие признаци се дескриптивни за даденото метаговорно значење.

Што се однесува до дистрибуцијата на денотативните признаци, ние во нашиот труд го назначивме само диференцијалното значење на поголемиот дел француски метаглаголи.

Додека мислата на говорниот акт го оформува денотативното значење, дотогаш односот, интеродносот и целта на говорниот акт го создаваат и реализираат вредносното значење.

За разлика од денотативните признаци, признаците на вредносното значење се општојазични и општоговорни, што значи дека исти категории на вредносни признаци се манифестираат во различни семантички полиња.

За анализата на вредносното значење на метаглаголските релации постулиравме две групи признаци: 1. референтна и 2. интеркомуникативна вредност.

Доколку референтната вредност на метаглаголските релации претставува збир од истородни односи на говорителите на едно општество кон референтите на тие релации: (говорните процеси), тогаш таа може да се манифестира во три категории: 1 позитивна 2. неодредена и 3. негативна референтна вредност. Секоја од овие категории претставува предикација врз денотативното значење на метаглаголските релации.

Анализирајќи ги ознаките во речниците на францускиот јазик, дојдовме до заклучок дека тие речници не даваат податоци за референтната вредност (освен некои ознаки што се применуваат доста ретко, како што е, на пример, ознаката „péjoratif", којашто е применета на десетина метаглаголи).

Референтната вредност, заедно со уште некои други фактори, игра голема улога во вообличувањето на интеркомуникативната вредност на метаглаголските релации. Интеркомуникативната вредност ја дефиниравме на следниот начин: тоа е она значење што говорниците им го придаваат на метаглаголските релации за да ги остварат своите цели кај интерговорникот.

Интеркомуникативната вредност е многу богата и разновидна така што нејзиното проучување е навистина тешко, а тоа важи особено за претставувањето на резултатите од тие проучувања. Комплетни податоци за интеркомуникативната вредност не можат никаде да се најдат собрани на едно место. Единствен прав пат што води кон тие информации претставува проучувањето на конкретни говорни интеркомуникации.

Во меѓувреме, дадовме преглед на четири извори во коишто можат да се најдат делумни записи за интеркомуникативната вредност: 1. реченици на францускиот јазик 2. книги за култура на говорот (усниот и писмениот) 3. белетристички книги и 4. ставови на изворните говорници.

Истражувањето на вредносното значење ,кај многу автори, е резервирано за такви дисциплини какви што се: социолингвистиката, етнолингвистиката, психолингвистиката, прагматиката, стилистиката, книжевната семиотика и др. Воведувајќи го вредносното значење во семантичките признаци ние им се придружуваме на оние автори кои пледираат за една интегрална семантика која ќе ги проучува разните рамништа од значењето на јазичните и на говорните единици во разните видови на говорна интра - и интеркомуникација.

БЕЛЕШКИ

* Првиот дел од студијата е објавен во *Годишен зборник на Филолошкиот факултет*, кн. 11—12, Скопје, 1985—1986, стр. 273—326.

[1] Катрин Фукс и Ан-Мари Леонар сметаат дека признакот на агентивност не е првобитен туку дека тој се изведува од присуството на позитивните вредности на признаците на анимираност и на насоченост. Тие велат: »Nous dirons donc qu'une notionsource fonctionne comme agent, si et seulement si elle fonctionne à la fois comme animé et support-de-visée.«, C. Fuchs et A. — M. Léonard: *Vers une théorie des aspects*, Mouton, Paris — La Haye — New York, 1979, стр. 324.

[2] »Le complément 'auprès de N' est particulier, ce n'est pas un locatif comme dans 'Auprès de ma blonde, il fait bon dormir', il n'est d'ailleurs pas permutable en tête de phrase. Surtout il introduit un nouvel élément de sens, mettant en jeu une communication verbale de 'Marie' à 'Jean'.«, M. Gross: *Méthodes en syntaxe*, Hermann, Paris, 1975, стр. 103.

[3] »Si nous comparons 'J'ai entrepris avec Paul de faire cela' et 'J'ai parié avec Paul de faire cela' l'interprétation du complément 'avec N' d' 'entreprendre' est du type le plus général ('accompagnement'), que l'on trouve par exemple dans 'Je mange cela avec Paul'. Par contre, le complément 'avec N' de 'parier' est lié au sens du verbe: un pari nécessite

plusieurs actants (No et N_2). En d'autres termes, 'parier' est un verbe symétrique mais pas 'entreprendre'. La préposition 'avec' de 'parier' peut être remplacée par 'à' sans changement de sens, la relation de symétrie opérerait donc entre N_0 et N_2 comme avec 'parler'.«, M. Gross: *цит. дело,* на стр. 196—7.

[4] Сп. Ch. Bally: *Linguistique générale et linguistique française,* A. Francke, Berne, 1965, на стр. 149 и понатаму.

[5] За поимите модус и диктум кај Бајu, сп. Ch. Bally, *цит дело,* на стр. 36 и понатаму.

[6] »La citation en discours direct et en discours indirect libre semblent au contraire fort peu naturelles dans le dialogue; quant au discours indirect, s'il peut apparaître, c'est plutôt pour relater les propos d'un absent ou ceux que l'interlocuteur avait pu tenir à un autre moment, *en dehors* de l'échange de répliques actuel.«, J. Milner et J. — Cl. Milner: »Interrogations, reprises, dialogue«, стр. 130, *Langue, discours, société. Pour Emile Benveniste,* (éd. J. Kristeva, J. — Cl. Milner, N. Ruwet), Seuil, Paris, 1975.

[7] Сп. ја статијата на Бенвенист »Les verbes délocutifs« која датира од 1958 г. и која е објавена повторно во неговата книга: *Problèmes de linguistique générale, I,* Gallimard, Paris, 1966, стр. 277—285.

[8] Термините „тема" и „рема" ги преземаме од трудовите на прашките лингвисти (Mathezius, Firbas, Daneš). Во нашиот труд тие поими се однесуваат на претставената содржина на говорниот процес (на диктумот), а не на исказот на актуалниот говорен процес. Примената на поимите тема и рема врз диктумот како елемент на глаголските релации со *горните метаглаголи* имплицира дека ние сметаме дека тие поими (со нивните вообичаени дефиниции) можат адекватно да се применат единствено на содржината на *одредени* видови говорни процеси (опишување, прераскажување и слично).

[9] Тука не ги наведовме метаглаголите »demander« и »offrir«, кои исто така можат да ги имаат обата вида инфинитивен диктум, затоа што тие можат да воведуваат инфинитивни релации и со помош на предлогот »à«. Инаку, способноста на сите тие глаголи да ги воведуваат обата вида инфинитивни релации експлицитно е наспомната или обработена, колку што знаеме, кај следните автори: M. Gross: Méthodes en syntaxe, Hermann, Paris, 1975 -метаглаголите: »demander« на стр. 328, »suggérer« на стр. 343, »offrir« на стр. 337, »proposer« на стр. 339 и »solliciter« на стр. 367); François Réquédat: *Les constructions verbales avec l'infinitif,* Hachette, Paris, 1980 (метаглаголите: »demander«, »proposer« и »offrir« сите на стр. 36—7); Pierre Le Goffic et Nicole Combe Mc Bride: *Les constructions fondamentales en français,* Hachette — Larousse, Paris, 1975 (метаглаголите: »parler« на стр. 109 и »offrir« на стр. 133); Michel Martins — Baltar: »Actes de parole«, во *Un niveau-seuil,* Hatier, Conseil de l'Europe, Paris, 1976 (метаглаголот: »proposer« на стр. 120).

[10] Се определивме за терминоот „вредносно значење", а не за терминот „конотативно значење", затоа што вториот термин ни се чинеше презаситен со разни содржини и „конотации" (лингвистички, филозофски, книжевни и др.) а истовремено и недоволно сликовит за именување на дадениот поим. Инаку, терминот „вредносно значење" се инспирира од Бахтиновите анализи во коишто тој ги употребува термините: „вредносен контекст", „вредносен акцент", „вредносна ориентација" и „оценка". Анализите на Михаил Бахтин и нè поткнаа одблизу да го разгледаме поимот на вредносно значење и да се обидеме да го систематизираме (сп. M. Bahtin: *Marksizam i filozofija jezika,* Nolit, Beograd, 1980, на стр. 115—119).

[11] Терминот „пунктуација" го преземаме, во адаптирана форма и во изменето значење, од преведената книга на американските автори P. Watzlawick, J. H. Beavin, D. D. Jackson: *Une logique de la communication,* Seuil, Paris, 1972, на стр. 52. Францускиот термин »ponctuation«

нѝ се чини посоодветен за нашата цел од англискиот оригинал »segmentation« кој потекнува од Worf и кој е преведен кај нас како „сегментација", но во други теориски рамки (сп. B. L. Vorf: *Jezik, misao i stvarnost*, BIGZ, Beograd, 1979, на стр. 164 и понатаму).

[12] »Répondre à la question: quels sont les sèmes d'un mot 'x'? C'est répondre à cette question équivalente: quelles sont les propriétés qu'il est nécessaire et suffisant qu'un objet possède pour pouvoir être adéquatement désigné par 'x'?«, Catherine Kerbrat — Orecchioni: *La connotation*, P. U. L., Lyon, 1977, стр. 6.

[13] Меѓузависноста на прозодијата и на значенските слоеви била користена и како мотив на некои книжевни дела. Така, на пример, Бахтин ја наведува за пример книгата на Достоевски „Дневникот на писателот" којашто содржи еден фрагмент во којшто прозодијата предничи во однос на лексичко-граматичките средства и каде што единствено прозодијата ги пренесува значенските слоеви. Сличен случај наоѓаме во расказот на Карел Чапек „Диригентот Калина". И Чапек ја користи важноста на прозодијата, тој оди дури дотаму што во тој расказ ја прикажува прозодијата како редундантна во однос на јазичните елементи. Имено, Чапековиот главен јунак успева да ги открие целта и смислата на говорната интеракција меѓу еден маж и една жена единствено преку слушање, и тоа ноќе, а притоа да не го познава нивниот јазик (англиски). Тој го разбрал целиот тек на интеракцијата само преку прозодијата. Јунакот вели: „Чув, а да се чуе значи повеќе отколку да се разберат зборовите". (сп. K. Čapek: *Plava hrizantema*, Kultura, Beograd, 1964, стр. 192).

[14] Во еден претходен труд (»Vrednosni sistemi u jeziku«, во *Kontekst u lingvistici i nastavi jezika*, Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, Beograd, 1985, стр. 147—150) вредносното значење го разгледуваме од гледна точка на интерпретаторот и му дадовме назив „вредносна оцена". При тоа постулиравме три вредносни оцени: „референтна", „стилска" и „естетска". Меѓутоа, ако тргнеме од говорникот, тогаш вредносната оцена на зборовите и на говорните структури станува вредност за говорникот а тоа повлекува и промена на статусот на стилската и на естетската вредносна оцена коишто сега стануваат дел од интеркомуникативната вредност.

[15] Она што во Франција се нарекува »Dictionnaire des idées reçues« не претставува ништо друго туку објаснување, во вид на речник, главно на референтните вредности на некои зборови и изрази во францускиот јазик, а понекогаш и на нивната интеркомуникативна вредност.

БИБЛИОГРАФИЈА НА КОРПУСОТ

Bénac, H.: *Dictionnaire des Synonymes*, Hachette, Paris, 1956.
D. S.

Bonte, P.: *Le bonheur dans le pré*, Ed. Stock, Paris, 1976.
B. P.

Bonte, P.: *Vive la vie!*, Ed Stock, Paris, 1977.
V. V.

Caput, J. et J. — P.: *Dictionnaire des verbes français*, Larousse, Paris, 1969.
D. V. F.

Caradec, F.: *Dictionnaire du français argotique et populaire*, Larousse, Paris, 1977.
D. F. A. P.

Cardinal, M.: *Autrement dit*, Grasset, Paris, 1977.
A. D.

Chanlaine, P.: *Apprenez à parler*, Albin Michel, Paris, 1965.
A. P.

Claudel, P.: *Partage de midi*, Gallimard, Paris, 1949.
P. M.
Daninos, P.: *Le jacassin*, Hachette, Paris, 1962.
J.
Daninos, P.: *Un certain monsieur Blot*, Le livre de poche, Paris, 1973.
C. M. B.
Dubois, J. et al.: *Lexis*, Larousse, Paris, 1975.
L.
Folie, histoire, récit (Colloque de Cericy 2), Union générale d'Editions (coll. 10/18), Paris, 1975.
F. H. R.
Genouvrier, E., Désirat, Cl. et Hordé, T.: *Nouveau Dictionnaire des Synonymes*, Larousse, Paris, 1977.
N. D. S.
Gray, R.: *Bahamas — Split*, Editions et Publications premières, Paris, 1976 (превод од американски).
B. S.
Istria, H. d' et Breton, J. — J.: *Les relations parents-enfants*, Pierre Belfond, Paris, 1978.
R. P. E.
Petit Robert, Le Robert, Paris, 1973.
P. R.
Pradez, E.: *Dictionnaire des gallicismes*, Payot, Paris, 1951.
D. G.
Prévert, J. et Pozner, A.: *Hebdromadaires*, Guy Authier, Paris, 1972.
H.
Proust, M.: *Sodome et Gomorrhe*, Gallimard, Paris, 1954.
S. G.
Разговор со Ж. Марше (Georges Marchais), емитувано на Радио Париз во декември 1979 г.
Р. Ж. М.
San — Antonio: *Les anges se font plumer*, Ed. Fleuve noire, Paris, 1975.
A. F. P.
Simonin, A.: *Le petit Simonin illustré*, Ed. Pierre Amiot, Paris, 1957.
P. S. I.
Sion, G.: *La conversation française*, Ed. Baude, Bruxelles, 1953.
C. F.
Vian, B.: *L'automne à Pékin*, Union Générale d'Editions, (coll. 10/18), Paris, 1977.
A. P.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

Bahtin, M., 1980: *Marksizam i filozofija jezika*, Nolit, Beograd.
Bally, Ch., 1965: *Linguistique générale et linguistique française*, A. Francke, Berne.
Benveniste, E., 1966: *Problèmes de linguistique générale I*, Gallimard, Paris.
Fuchs, C. et Léonard, A. — M., 1979: *Vers une théorie des aspects*, Mouton, Paris — La Haye — New York.
Gross, M., 1975: *Méthodes en syntaxe*, Hermann, Paris,
Kerbrat — Orecchioni, C., 1977: *La connotation*, P. U. L., Lyon.
Le Goffic, P. et Combe Mc Bride, N., 1975: *Les constructions fondamentales en français*, Hachette — Larousse, Paris.
Martins — Baltar, M., 1976: »Actes de parole«, во *Un niveau-seuil*, Hatier, Conseil de l'Europe, Paris, стр. 83—224.
Milner, J. et Milner, J. — Cl., 1975: »Interrogations, reprises, dialogue«, во

Langue, discours, société. Pour Emile Benveniste, (éd. J. Kristeva, J. — Cl. Milner, N. Ruwet), Seuil, Paris, стр. 122—148.

Nikodinovski, Z., 1985: »Vrednosni sistemi u jeziku«, во *Kontekst u lingvistici i nastavi jezika,* Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, Beograd, стр. 147—150.

Pottier, B., 1974: *Linguistique générale. Théorie et description,* Klincksieck, Paris.

Réquédat, F., 1980: *Les constructions verbales avec l'infinitif,* Hachette, Paris.

Rey — Debove, J., 1978: *Le métalangage,* Le Robert, Paris.

Vorf, B. L., 1979: *Jezik, misao i stvarnost,* BIGZ, Beograd.

Watzlawick, P., Beavin, J. H., Jackson, D. D., 1972: *Une logique de la communication,* Seuil, Paris.

Zvonko NIKODINOVSKI

LES VERBES METALANGAGIERS EN FRANÇAIS (IIe partie)

Résumé

Tandis que la première partie de l'étude portait sur les problèmes théoriques liés à la détermination et à la comstitution du champ sémantique des verbes métalangagiers, la deuxième partie essaye d'élaborer une syntaxe et une sémantique pour l'analyse des verbes métalangagiers en français.

Quatre catégories ou éléments syntaxiques sont postulés: agent, interagent, coagent et dictum. Toutes ces catégories syntaxiques sont étudiées au niveau des relations prèdicatives, à travers toutes les réalisations concrètes de ces catégories sur l'axe syntagmatique.

Bien qu'elles soint variées, ces catégories syntaxiques ne peuvent pas exprimer les classes sémantiques qui, de par leur nature, exigent un nombre plus grand de traits que les classifications syntaxiques.

Les traits sémantiques soit étudiés au niveau du sens dénotatif et des valeurs apprécatives.

Pour l'analyse du sens dénotatif des verbes métalangagiers, on propose quatre catégories de traits: 1. contenu de l'évènement langagier 2. participants à l'évènement langagier 3. champ de réalisation de l'évèment langagier 4. sortes d'évènements langagiers. Toutes ces catégories de traits sont indispensables pour la description complète du sens dénotatif. Pourtant, le plu souvent, ce ne

sont que quelques traits d'une ou de deux catégories qui représentent la *differentia specifica* pour la définition du sens des verbes métalangagiers.

En plus du sens dénotatif, les verbes métalangagiers possèdent des traits appréciatifs. Deux catégories de valeurs sont proposées: la valeur référentielle et la valeur intercommunicative.

Les traits appréciatifs sont, à la différence des traits dénotatifs, communs, c'-à-d. applicables à tous les domaines de la langue et du discours.